פולע טאבעלע פון דער מלוכה-לאטעריע זעה 9-טע זייט

Opłata pocztowa uiszczona ryczałtem.

NAJER FOLKSBLAT

פרייז 15 גראשען

היינט 10 זייטען

נייער פאלקסבלאט

№ 165 | Łódź, Niedziela, 17 lipca 1932 r. | צענטער יאהרגאנג | לאדז, זונטאג, י"ג תמוז תרצ"ב | № 165

Adres Redakcji i Administracji: Łódź, Piotrkowska 21, tel. 224-71. — אדרעס פון רעדאקציע און אדמיניסטראציע: לאדז, פעטריקאווער 21, טעל. 224-71

שטורמישע געשעהענישען אין פאביאניץ

דער שטרייק אין קרושע און ענדער'ס פאבריק. — די סבה פון שטרייק. — וואס עס איז געשעהען ארום דער פאבריק פרייטאג אָוועגד און ביינאכט

פאַביאַניץ האָט אין דער נאַכט פון פרייטאָג אויף שבת איבערגעלעבט ערנסטע געשעהענישען. די סיבה פון די געהענישען איז געווען דער שטריק אין דער פאַבריק פון „קרושע און ענדער".

די סיטואַציע פון שטריק אין דער פאַביאַניצער פאַבריק פון „קרושע און ענדער", האָט זיך אין משך פון פרייטאָג'דיגען טאָג נישט געענדערט. נישט קוקענדיג אויף די אונטערהאַנדלונגען מיט די פאָרשטעהער פון דער פירמע, וועלכע האָבען זיך פערפליכטעט באַצוקומען אייניגע פאָסטולאַטען פון די שטרייקענדע אַרבייטער, ווי: אויסצאָהלען פאַר אורלויבען, אַרויסגעבען בעשייניגונגען אויף צו בעהמען אונטערשטיצונגען, און אויך דער צוזאָג, אַז נאָכ'ן ענדיגען פון טערמין אויף צו בעהמען אַרבייטסלאָזע - אונטערשטיצונג, וועלען די אַרבייטער צוריקגענומען ווערען צו דער אַרבייט, נאָך די אַלע צוזאָגען, האָט זיך יעדענפאַלס די לאַגע נישט געענדערט, און כסדר אונטערגעהאַלטען דעם איטאַליענישען שטרייק. פון די 1200 געקינדיגטע אַרביי-טער, האָבען 600 אַרבייטער אין משך פון די לעצטע צוויי טעג, נישט פערלאָזט די פאַבריקס-מויערען. די שטרייקענדע האָבען אָקופּירט די פאַבריקס-זאַלען, וואו זיי פערברענגען די נעכט, די אַרבייטער בעקו-מען צוגעשיקט עסען פון דער היים.

אויף דעם מיטינג, וואָס איז פאָרגעקומען פריי-טאָג נאָכמיטאָג אויפ'ן פאַבריקס-הויף, איז בעש-שלאָסען געוואָרען, פאָרטצוזעצען דעם שטרייק ביז אַנ'ענטגילטיגען נצחון. איינע פון די הויפּט-פאָסטו-לאַטען, וואָס די שטרייקענדע האָבען אַרויסגעשטעלט איז געווען, אַז די דירעקציע פון דער פירמע „קרושע און ענדער" זאָל געבען אַ גאַראַנטיע, אַז נאָך דעם, ווי ס'וועלען זיך ענדיגען די 13 וואָכען פון בעהמען אַרבייטסלאָזע - אונטערשטיצונגען, וועלען זיי צוריקגענומען ווערען צו דער אַרבייט אויף די ביז-איצטיגע בעדינגונגען. די אינטערווענץ פון קרייז-אַרבייטס - אינספּעקטאָר, וואָס איז געווען בעשטימט אויף פרייטאָג, איז נישט צושטאַנד גע-קומען, און וועט וואַהרשיינליך פאָרקומען ערשט מאָרגען, מאָנטאָג.

פאַרנאַכט האָבען זיך אין אַלע קלאַסען-פער-איינען פערזאַמעלט די שטרייקענדע אַרבייטער, אַ חוץ די 500, וואָס זענען געבליבען אין דער פאַבריק.

פּלוצלונג האָט זיך צווישען די אַרבייטער

פערשפּרייט א קלאנג, אז די פאַבריק-אַדמיניסטראַציע שלאָגט די ארבייטער

וואָס געפינען זיך אין דער פאַבריק. פאַקטיש האָט פּאַסירט איין איינציגער פאַל, וואָס אַנ'אַרבייטער איז פון אַ נערוועז-אָנפאַל געפאַלען אין חלשות.

דער אויפגערייצטער המון, האָט זיך גענומען פערזאַמלען אַרום דער פאַבריקס-געביידע, און אַרום 8.30 אָוונד האָט

א המון פון 3 טויזענט מאן זיך גע-וואָרפען אויף די פאַבריק פון אלע 4 זייטען און גענומען ברעכען די טויערן

און גענומען אַריינדרייסען זיך דורכ'ן פלויט. די פאַבי-יאַניצער פּאָליציי מיט דער הילף פון דער לאָדזער פּאָליציי אונטער דער קאָמענדע פון קאָמענדאַנט גליזשינסקי, האָבען גענומען פונאַנדערטרייבען מיט גומענע שטעקענס.

דער המון האט די פאליציי גענומען אטאַקירען מיט שטיינער

פון די שטיינער זענען אויסגעהאַקט געוואָרען די שויבען פון צופאָהר-טראַמוויי, וועלכער איז גראָד געשטאַנען אויף דער ליניע. צום גליק האָבען זיך גראָד אין טראַמוויי קיין פּאַסאַזשירען נישט געפונען. צוזאַמען מיט דעם האָגעל שטיינער, איז

אויף דער פאליציי אפּגעגעבען געוואָ-רען עטליכע רעוואָלווער-שאָסען

אַלס ענטפער דערויף, האָט די פּאָליציי געענטפערט מיט אַ זאַלפ אין דער לופטען, און ענערגיש צוגע-טרעטען פונאַנדערצוטרייבען דעם המון מיט

גומענע שטעקענס, פריקלאדען און גאַז-באָמבעס

פון די שטיינער איז איין פּאָליציאַנט פערוואונדעט געוואָרען, און פיל אַרבייטער זענען בעת'ן פונאַנדער-טרייבען דעם המון פערוואונדעט געוואָרען. עס זענען אויסגעהאַקט געוואָרען די שויבען פון פּריוואַט-וואוי-נונגען אויף דער באַרוטאָוויטש גאַס.

אַרום 3 ביינאַכט האָבען די אַרבייטער, וואָס האָבען זיך געפונען אי ן דער פאַבריק געפּרובט אויפ-ברעכען די טויערען, און צו בעגייען די דעמאָנסטראַ-ציע. די פּאָליציי האָט זיי אָבער צוריקגעשטויסען אין הויף

ווידער מיט דער הילף פון גאַז-באָמבעס

נישט דערלויבענדיג די אַרבייטער זיך צו פער-זאַמלען אויפ'ן פאַבריקס-הויף.

דער פּאָליציי איז געלונגען ערשט אַרום

4 פארטאג צו בעהערשען די לאגע

די פאַבריק געפינט זיך אונטער אַ שטאַרקען פּאָליציי-קאָרדאָן, אויף די גאַסען, וואָס גרעניצען זיך מיט דער פאַבריק גערען אַרום שטאַרקע פּאָ-ליציי-פּאַטרולען.

קיין פאַביאַניץ איז געקומען פון לאָדז דער פּראָקוראָר ד"ר מאַקאָווסקי. דער פערטרעטער פון וואָיעוואָדישען פּאָליציי-קאָמענדאַנט אינספּעקטאָר זלאַטאָווסקי און דער פּרעזידענט פון לאַסקער סטאַ-ראָסטע לאַזאָרסקי.

צוליב דעם, וואָס ס'זענען געפאַלען שאָסען אויף דער פּאָליציי, גערען אַרום קלאַנגען, אַז גע-גען די אַרעסטירטע, וואָס געפינען זיך אין אַ גרויסער צאָהל, וועט די אויספאָרשונג געפיהרט ווערען אין טעמפּאָ פון שטאַנד-געריכט.

ווי מ'מעלדעט אונז ווייטער פון פאַביאַניץ, דויערט דער שטרייק ווייטער, און האָט

נעכטען, שבת פריה זיך נאך פערשארפט

מחמת צום שטרייק זענען אויך צוגעשטאַנען די אַרבייטער פון דער בלייכעריי, וועלכע האָבען ביז איצט נישט געשטרייקט.

(2) אַלס צייכען פון סאָלידאַריטעט, האָבען די אַרבייטער פון קינדלערס פאַבריק איבערגעריסען די אַרבייט אויף 2 שעה, בלייבענדיג זיצען ביי די מאַשינען.

נעכטען, שבת נאָכמיטאָג, איז קיין פאַביאַניץ געקומען דער סטאַראָסטע פון לאַסק, וועלכער האַט שוין אָנגעהויבען פיהרען אונטערהאַנדלונגען מיט די שטרייקענדע און מיט דער פאַבריקס-דירעקציע.

די רוה איז נעכטען אין ערגעץ נישט געשטערט געוואָרען.ב

אפיציעלער ראפּארט אין דער וואיעוואָדזטווע

(2) לויט דעם אָפיציעלען ראַפּאָרט, וואָס איז צוגעשטעלט געוואָרען אין דער וואָיעוואָדזטווע, שטעלען זיך די געשעהענישען אַזוי פאָר:

פרייטאָג 6 פאַרנאַכט, האָט זיך אַ גרויסע גרופּע אַרבייטער פון קרושע ענדערס פאַבריק, צו-זאַמען מיט נאָך אַנדערע אַרבייטסלאָזע פון אַנדערע פאַבריקען אין דער צאָהל פון 700 מאַן, געלאָזט צו דער פאַבריק, כדי זיך צו פעראייניגען מיט די שטריי-קענדע אַרבייטער, וואָס פערלאָזען נישט זייט 2 טעג די פאַבריקס-געביידע. פּאָליציי האָט זיי פונ-באַנדערגעטריבען.

שפּעטער האָבען זיך די אַרבייטער פערזאַמעלט מיט נאָך אַ גרויסע צאָהל אַרבייטסלאָזע אַנ'ערך דריי טויזענד מאַן, וועלכע זענען פון דער פּאָליציי מיט גומענע שטעקענס פונאַנדערגעטריבען געוואָרען.

אין דער זעלבער צייט, איז אין לאָקאַל פון טעקסטיל-אַרבייטער-פעראיין פאָרגעקומען אַ בער-ראַטונג וועגען דעם אופן פון ליקווידירען דעם שטרייק, אַ טייל פון דעם פונאַנדערגעטריבענעם המון זייענדיג אונטערגעהעצט פון ביז איצט נישט ענט-דעקטע אַגיטאַטאָרען, האָבען זיך אַריינגעריסען אין פעראיין, צוליב וואָס די בעראַטונג איז איבערגערי-סען געוואָרען. דער המון איז דאַן אַוועק אין אַ דעמ-מאָנסטראַציע, וועלכע האָבען געמאַכט מלוכה-פיינד-ליכע אויסרופען. די פּאָליציי האָט דעם המון גע-וואָלט פונאַנדערטרייבען, וואָס ס'האָט זיך נישט איינגעגעבען.

די מאַסע האָט אָנגענומען אַ דראָהענדע שטע-לונג און די פּאָליציאַנטען בעוואָרפען מיט שטיינער, צוליב וואָס די פּאַליציי האָט אָפּגעגעבען אַ זאַלפּ אין דער לופט, כדי איבערצושרעקען די דעמאָנסטראַנ-טען, דאָס האָט אָבער גאָרנישט געהאָלפען. דער המון איז צוגעקומען צו דער פאַבריקס-געביידע, און פאַר'ן טויער

-ענומען בויען באַריקאַדען

צוליב וואָס די אַרבייטער, וואָס האָבען זיך גע-פונען אין דער פאַבריק, האָבען זיך נישט געקענט פעראייניגען מיט די אַרבייטער פון דרויסען.

די פּאָליציי-פערשטאַרקונג, וואָס איז געקומען פון לאָדז, האָט טיילוייז בעהערשט די סיטואַציע. בעת'ן פונאַנדערטרייבען דעם המון זענען מעהרערע פּאָליציאַנטען פערוואונדעט געוואָרען.

צוליב דער אויפגערייצטער שטימונג פון דער מאַסע, וואָס האָט זיך געפינען אין דער פאַבריק. איז אַ פּאָליציי-אָפּטיילונג אַרום 3 פאַרטאָג אַריין אין פאַבריקס-הויף און ביז 4 אינדערפריה איז די פאַבריקס-געביידע אָפּגערייניגט געוואָרען פון די אַרבייטער, וואָס האָבען זייט 2 טעג געפיהרט אַנ-איטאַליענישען שטרייק.

בעת די געשעהענישען, איז דער

קאמענדאנט פון דער רעזערוו-פאליציי ליפּסקי און אנדערע פאליציאנטען בענאסען געווארען מיט זאלץ-זויערע

די פּאָליציי האָט אַרעסטירט 50 פּערזאָן. די אויספאָרשונג איז אין פולען גאַנג.

טאמאס באטא

דער 19-יעהריגער יורש פון אומגעקום-נעם שיך-אינדוסטריעלער באטא

די ווירטשאפטליכע וועלט-קאנפערענץ ווערט גערופען דורך דער פעלקער-ליגע

ג ע נ ף, 16 (ספ. טעל.)

אויף דער פריטאגדיגע זיצונג פון פעלקער-ליגע-ראט האט מיניסטער סימאָן אפגעגעבען א דעקלעראציע וועגען דער ענגליש-פראנצויזישע פערשטענדיגונג. ביז איצט זענען שוין צוגעטרע-טען צו דער דאָזיגער פערשטענדיגונג די רעגי-רונגען פון איטאליען און בעלגיען.

סימאָן האָט אויסגעפיהרט, אז די פראנצוי-זיש-ענגלישע פערשטענדיגונג וועט פערלייכטערען די ארבייט פון דער פעלקער-ליגע.

ווייטער איז אויף דער זיצונג אנגענומען געווארען א רעזאלוציע אין וועלכע עס ווערט אָנ-גענומען דער פארשלאג פון דער לאזאנער קאנפע-רענץ צו רופען א ווירטשאפטליכע וועלט-קאָנ-פערענץ.

דער פארשטעהער פון פוילען, גרזשאזדקאָווסקי, האט ערקלערט, אז פוילען לייגט גרויסע האָפנונגען אויף דער ווירטשאפטליכער קאָנ-פערענץ.

פארק HELENóW

היינט, זונטאג, דעם 17. יולי, 2 נאכמ.

קומט פאר אין פארק „העלענאוו"

בית היתומים זגערזשער 40

לטובת דעם בית היתומים זגערזשער 40

א גראנדיעזע גארטען=פערווייליגג

די פערווײלונג וועט זיין פערבונדען מיט א גרויסען קינדער=פעסט, בלומען=דעקאראציע, 2 ארקעסטערס, בענגאלישע פייערן אויפ'ן וואסער, ארטיסטישע אויפ=טריטען ווי אויך אנדערע פערשידענע אטראקציעס. גרויסע פאנטען=לאטעריע. צווישען וועלכע ס'געפונען זיך קאסטבארע הפצים. אייגענער כשר'ער בופעט אויפ'ן ארט צו צוגענגליכע פרייזען.

בילעטען שוין צו בעקומען אין קאנצ. פון בית-היתומים זגערזשער 40 און אין טאג פון דער פערווײלונג אין קאסע פון פארק „העלענאוו". בעמ.: אין פאל פון אנ'אומגינסטיג וועטער, וועט די פערווײלונג פארקומען זונטאג, דעם 24-טען ד. ח.

צוליב'ן טויט פון

ב"ע

אסתר טענענבלום

(געב. נעקריטש)

דריקען מיר אויס אונזער שותף ה' טענענבלום דעם איניגסטען מיטגעפיהל.

מ. ראזענטאל און י. גערוזאן.

אונזער חשוב'ן שעף ה' טענענבלום צוליב'ן טויט פון זיין אונפערגעסליכער

פרוי

דריקען מיר אויס אונזער הארציגסטען מיטגעפיהל

פערסאנאל

פון דער פירמע

מ. ראזענטאל, ה. טענענבלום און י. גערוזאן.

איבערראשענד ביליגע פרייזען פאר אלע לאדזער לעקטיקעס!

אויב איהר ווילט א גוט געשמאק און כשר מיטאג מיט היהן און געבזענס, טא איילט אלע אין ניי-רעמאנטירטען ערשטקלאסיגען און

כשר'ן רעסטאראן A'la Aschinger פעטריקאווער 30 טעל. 205-91

וואו איהר בעקומט דאס בעסטע און געשמאק'סטע מיטאג מיט היהן און געבזענס פאר נור 1.75 זל.

סאלידע בעדינונג. געבעקס פריי. פון 7 א זייגער פריה בעקומט מען טעגליך די בעסטע יארסקע פריהשטיקען און אווענדברויטען נור פאר 1 זל.

מיטאג כמעט בחנם!

דאס ניי-ערעפענטע

ארטאדאקסישע 7-קלאס. לעהר-אנשטאלט

„בית דוד"

פון בעוואוסטן לאנגיעריגען פראקטיצירטען מלמד און פעדאגאג

דוד פוקס

לאדז, גדאנסקא (דלוגא) 87

טיילט מיט, אז ס'ווערען שוין אנגענומען איינשרייבונגען פון תלמידים אויפ'ן שול-יאהר 1932-33 אין אלע מחלקות. עס ווערט אנגאזשירט די טיכטיגסטע פעדאגאגישע קרעפטען סיי אין למודי-קדש סיי אין למודי-חול.

„בית דוד" ווערט איינגעארדענט אין א ערשטקלאסיגן מוסטער-האפטען איינגעריכטעטען היגיענישען לאקאל, וועלכער געפינט זיך אין א בעזונדער בנין אין דער מיט פון א פראכטפולען גארטען.

„בית דוד" ווערט אנגעפיהרט דורך דעם לאנגיעהריגען בע-וואוסטען פראקטיצירטען ערציהער און קינדער-פריינד, וועלכער האט זיך מיט זיין אייגענארטיגע פאכמענישע פעהיגקייטען ערווארבען אין אונזער שטאט פיל טויזענדער סימפאטיקער און אנהענגער.

„בית דוד" וועט מיט זיין סדר הלמוד און אופן פון ערציהונג געבען דעם קינד א פולשטענדיגען תכלית אין למודי קדש ווי אויך א פולשטענדיגען 7-קלאסיגען קורס אין למודי חול אזוי, אז די תלמידים וועלען זיין בעזה"י לשמים ולבריות.

איינשרייבונגען קומען פאר טעגליך פון 10—1 פארמיטאג און פון 4—9 אווענד אין דער קאנצעלאריע פון „בית דוד" גדאנסקא (דלוגא) נומ' 87.

די לייטונג.

4192

בעמ.: צופאהר-טראמוואיען 5, 6, 8, 9 און 17.

שייטלען

— מיט —

א"יז ער שרינדען

ווי אויך

פערטיגע שייטלען

ווערען ערשטקלאסיג און רעיעל אויסגעארבייט

און אנדולאציע

צו ביליגע פרייזען

ביי קערש,

סקווערנאווא 15.

ENGLISH

פראנצויזיש, ענגליש. פאר-
געשריטענע. קאנווערסא-
ציע, ליטעראטור
ערטיילט א פעהיגער פע-
דאגאג. — אפערטען אין
אדמיניסטר. פאר "Mir"

Dr. Wajnberg

ציגעל=גאס 11, טעל. 126 02

ספעציאליסט פון האריק- און לונגען-קראנקהייטען

צוריקגעקומען

נעמט אן פון 9—10 פריה, 3—4 און 8—9 אווענד.

בברכת מזל-טוב

צו דער חתונה פון אונזער ליבע טאכטער

פאלא ערליכמאן מיט ה' פרץ ראזענצווייג

ווינשען מ'ר זיי א גליקליכע צוקונפט.

עלטערן פסח ערליכמאן און פרוי.

צו דער חתונה פון אונזערע ליבע שוועסטער

פאלא מיט ה' פרץ ראזענצווייג

ווינשען מיר זיי פיל גליק און זייער לעבענס-וועג זאל מיט בלומען בעצירט זיין

ברודער יחיאל ערליכמאן

שוועסטער רוזשע ערליכמאן

א הארציגען מזל-טוב ווינשען מיר אונזערע ליבע פריינד פסח ערליכמאן און פרוי

צו דער חתונה פון זייער ליבע טאכטער

פרל. פאלא מיט ה' פרץ ראזענצווייג

ווינשען מיר אייך צו דערלעבען פיל נחת פון זיי און דעם יונגען פאר א גליקליך צוזאמענלעבען.

קאדיש און ליבע, רייזעל מילשטיין און זעליג דאם

מזל-טוב ווינשען מיר אונזער פריינד

פסח ערליכמאן און זיין פרוי

צו דער האכצייט פון זייער ערשטער טאכטער

פאלא מיט ה' פרץ ראזענצווייג

זיי זאלען דערלעבען פון זיי פיל נחת און דעם יונגען פאר פיל גליק.

יצחק יוסף בראצקי און פרוי

פישעל דאבראשיצקי און פרוי

משה אהרן וויינגארטען און פרוי

משה דוד וואקסמאן און פרוי

א הערצליכען מזל-טוב ווינשען מיר אונזער פריינד פסח ערליכמאן און זיין פרוי

צו דער חתונה פון זייער טאכטער

פאלא מיט ה' פרץ ראזענצווייג

זיי זאלען דערלעבען צו זעהן פיל נחת.

ישראליק מיליך און פרוי.

א הארציגען מזל-טוב ווינשען מיר אונזער פריינד

פסח ערליכמאן און פרוי

צו דער חתונה פון זייער טאכטער

פאלא מיט ה' פרץ ראזענצווייג

מענדעל הערטץ און פרוי

מזל-טוב ווינשען מיר אונזער ליבען פריינד

פסח ערליכמאן מיט זיין פרוי

צו דער חתונה פון זייער טאכטער

פאלא מיט ה' פרץ ראזענצווייג

און מיר ווינשען זיי, אז זיי זאלען דערלעבען פיל נחת און פרייד ביי זייערע קינדער.

זיינוועל פעסטענבערג, פרוי און פאמיליע

מזל-טוב צו דער האכצייט פון

ה' פרץ ראזענצווייג

מיט פרל. פאלא ערליכמאן

ווינשען מיר א גליקליכע צוקונפט און זייער לעבענסוועג זאל מיט רויזען בעצירט זיין.

פאמיליע פייוויל ראזענמוטער און פרוי.

מזל טוב אונזערע חשובע פריינד

ה' פסח ערליכמאן און פרוי

צו דער חתונה פון זייער ליבע טאכטער

פאלא מיט ה' פרץ ראזענצווייג

ווינשען מיר זיי פיל נחת און דעם יונגען פאר א גליקליך צוזאמענלעבען.

יוזעק ארדינאנס און פרוי

ירחמיאל צינאמאן און פרוי

מזל-טוב ווינשען מיר אונזער פריינד

פסח ערליכמאן מיט זיין פרוי

צו דער חתונה פון זייער ליבע טאכטער

פאלא מיט ה' פרץ ראזענצווייג

זיי זאלען דערלעבען פיל נחת

אברהם צערלאוויטש.

צו דער חתונה פון

פרל. פאלא ערליכמאן

מיט ה' פרץ ראזענצווייג

ווינשען מיר זיי פיל גליק און א צופרידען צוזאמענלעבען.

צייטלין און פרוי

Z okazji zaślubin
p. **Poli Erlichmanówny**
z p. **Pawłem Rozencwajgiem**
Szczęść Boże młodej parze
Wiktor z żoną

---

z intencji zaślubin
p. **Poli Erlichmanówny**
z p. **Pawłem Rozencwajgiem**
życzy wiele szczęścia i różowej przyszłości
Johan Strikiert z Rodziną

א שותף

ווערט געזוכט, א פאכמאן

א בראנזשיסט צו א פולקאם איינגעארדענטע סוויטער-פאבריק מיט 2 רונד-מאשינען, גרויסע און קליינע מוסטערן מיט א קאפיטאל פון 4—6 טויזענד זלאטעס. צו ערפאהרען טעל. 179-84. 4275

רעשטען

לאדז, נאוואמיעסקא 5

פראנט, 2-טער שטאק

פערשידענע קאמגארנס, ביליצער, טאמאשאווער און לאדזער

אויף אנציגער און פאלטענס

ווי אויך די מאדערנסטע דאמען-שטאפען אויף פאלטנס און קאסטיומען

מיט 30% ביליגער

קומט און איבערצייגט אייך, ביי

SZCZĘSLIWY

געדענקט נאר

אין פראנט, II שטאק

בעקאנטמאכונג.

אין מיין ניי-רעמאנטירטען ערשטקלאסיגע לאקאל ווערען ארויסגעגעבען געשמאקע

מיטאגען

צום פרייז פון 1.60, מיט געפליגעל 1.75

ח. באדיני

פיעטריקאווער 43. 4228

Dr. med.

D. ROZENCWAJG

האט זיך איבערצויגען אויף

16 Narutowicza 16

(Piłsudskiego 76)

Telefon 128-74.

נעהמט אן פון 9—10 פריה און פון 6—7 אווענד.

Dr. med.

W. Eychner

אקושעריע און פרויען-קראנקהייטען

וואוינט איצט 4 צעגעלניאנא 4

(נעבן קינא „טשארי") טעל. 134-72

נעהמט אן פון 2 1/2—4 און פון 7—8 אווענד

---

200 זל. בעלוינונג

בעקומט דער יעניגער, וואס האט געפינען פערשידענע וועקסלען און טשעקען אויף א אל-געמיינע סומע פון 4460 זלאטעס, וועלכע איך האב פערלוירען פרייטאג, דען 14 צווישען 6 און 7. צו ווענדען זיך טעלעפאניש 120-12 און אין דער אדמיניסטראציע פון דער צייטונג אדער צום דזשארצע פון פיעטריקאווער 6. גלייכצייטיג מעלד איך, דאס די אויבענאויסגערעכנטע וועקסלען און טשעקען איז אלס אונגילטיג ערקלערט. 4951

שבועה דאורייתא

מאנטאג, קריאת התורה דעם 18-טען יולי ד. י. 10 א זייגער פריה וועט לויט א בעשטימונג פון געריכט אין דער אלטשטעטישער שוהל פארקומען

א שבועה פון

ה' אבא פאמעראנצענבלום

זגערזשער 22, אין טלית און תפילין ביי שווארצע ליכט אין דער אנווע-זענהייט פון געריכט און ראבינאט וועגען א סכסוך, וואס ער האט מיט מיר. דאס וואס ער זאגט, אז ער האט מיר קיין געלד גישט געגעבען.

נאך דער שבועה וועט דער געליסענער טיילען אלע אנוועזענדע לעקעך מיט בראנפען.

מיט אכטונג ה. העלפאנד

לאדז, נאוואמיעסקא 7. 4188

בעקאנטמאכונג.

מיר, פאשארניע-בעזיצער מאכען בעקאנט דער לאדזער בע-פעלקערונג, אז פעטע גענז מיט בלאמבעס פון היגער שחיטה פון לאדזער ראבינאט איז צו בעקומען יעדען טאג אין די האלעס און אין די געוועלבער צו נארמאלע פרייזען.

מיט אכטונג

די לאדזער פאשארניע-בעזיצער.

ליענט און פערשפרייט דעם „נייעם פאלקסבלאט"

אנטיסעמיטישע עקסצעסן אין פאראנין

כוליגאנישע סטודענטען בעפאלן די קאלאניע פון די יוד. אקאדעמיקער

קראקא, 16 (ספ.) אין פאראנין איז געקומען צו געשעהענישען צווישען א גרופע פוזנער סטודענטען און יודישע סטודענטען, וועלכע געפינען זיך אין זייער אקאדעמישער קאלאניע.

די פויזנער סטודענטען האבען געוואלט אראפרייסען די שילד מיט דער אויפשריפט „קאלאניע פון יודישע אקאדעמיקער". די יודישע סטודענטען האבען דערצו נישט געוואלט דערלאזען און עס איז געקומען צו א בלוטיג געשלעג אויף פויסטען און שטיינער.

עס זענען פערוואונדעט געווארען ד"ר ליפשיק, אינזש. ראטשטיין און סטודענט באכער.

בעת געשלעג האבען ביידע צדדים געשאסען פון סטראשאקעס.

אין בנין פון דער יודישע קאלאניע האט מען אויסגעהאקט די שויבען.

פאליציי האט געמאכט א סוף צו די געשעענישען און פיהרט אנ'אויספארשונג.

געשטארבען לארד פלומער

לאנדאן, 16 (ספ. טעל.)

עס איז געשטארבען דער געוו. הויך-קאמיסאר פון ארץ ישראל לארד פלומער.

אומגעהויערער שאדען פון שטורם אין לובלין

לובלין, 16 (טעלעפאניש).

עס ווערט פעסטגעשטעלט, אז דער שטורם האט דא אנגעמאכט שאדענס אויף 5 מיליאן זל.

50.000 מארגעס תבואה זענען פערגאסען געווארען מיט וואסער.

ווייטערדיגע בלוטיגע געשעהענישען אין דייטשלאנד

בערלין, 16 (ספ. טעל.) אין א גאנצע רייהע דייטשע שטעט זענען ווייטער פארגעקומען בלוטיגע געשעהענישען.

אין פראנקפורט זענען פארהאן טויטע.

פונאנדערלאזען די פרייסישע רעגירונג

בערלין, 16 (ספ. טעל.) פון די רעגירונגס-קרייזען גיט מען איבער, אז זדי טעג זאל בעשטימט ווערען א רעגירונגס-קאמיסאר פאר פרייסען. אזוי ארום וועט די פרייסישע רעגירונג פונאנדערגעלאזען ווערען.

דער אויפשטאנד אין בראזיליען

ריא דע זשאנעירא, 16 (ספ. טעל.)

צווישען רעגירונגס-מיליטער און די אויפגעבונטעוועטע איז נישט געקומען צו א צוזאמענשטויס. די רעוואלוציאנערען ווארפען פון אעראפלאנען פראקלאמאציעס צום מיליטער, אין וועלכע עס ווערט גערופען צוצושטיין צום אויפשטאנד.

לויט די לעצטע ידיעות האלט ביי א הסכם צווישען ביידע צדדים.

די זיד-בראזיליאנישע האפען-שטאט סאנטאס

חיבת-ציון און מאדערנער ציוניזם

רעדע פון נחום סאקאלאוו אויף א קבלת פנים אין לאנדאן

לאנדאן, 16 (ספ.)

אין לאנדאן איז פארגעקומען א פייערליכער קבלת פנים לכבוד דעם פרעזידענט נחום סאקאלאוו וועלכער איז צוריקגעקומען פון זיין ערפאלגרייכער רייזע איבער די פעראייניגטע שטאטען.

אויף א גאנצע רייהע ענטוזיאסטישע בעגריסונגען האט סאקאלאוו געהאלטען א רעדע אין וועלכע ער האט צווישען אנד. געזאגט, אז ביי דער געלעגענהייט דארף בעזונדערס ווערען דער אנדענק פון די חובבי ציון.

מיר פייערען דעם אמת'ן יובל פון חבת ציון. פולע 50 יאהר זענען פערגאנגען זינט דעם אנפאנג פון דער בעוועגונג. אייגענטליך האט זיך די חיבת ציון בעוועגונג אנגעפאנגען פיעל פריהער; נאך די פאגראמען פון 1882 איז די בעוועגונג נאר געווארען בולט'ער און שטארקער. אבער מען דארף דערפאר נישט אננעהמען, אז חיבת ציון איז געווען דער דירעקטער פראדוקט פון די פאגראמען. די חיבה צו ציון, די שטארקע ליבשאפט צו אונזער אלט לאנד, האט זיך נאך פריהער געלאזט פיהלען צווישען אונזערע ברידער אין מזרח אייראפא און האט זיי אלע מאל געגעבען דעם שטויס צו אנ'אקטיווער ארבייט לטובת אונזער נאציאנאלער אידעע.

נאך לאנג איידער די פאגראמען פון 1882 זענען אויסגעבראכען האט אנ'ארימער רב אין פוילען, ר' הערש קאלישער ז"ל, זיך אבגעגעבען מיט דער גרויסער אידעע פון אונזער נאציאנאלער אויפלעבונג, און האט אנגעשריבען אין 1860 א בוך איבער די דאזיגע אידעע.

אלע פאליטישע ערפאלגען וואס ווערען צוגעשריבען דער מאדערנער ציוניסטישער בעוועגונג, מוזען פערדאנקט ווערען דער חיבת-ציון, וועלכע האט געלעגט די שטארקע יסודות פאר אנ'ענטוויקעלטער נאציאנאלער בעוועגונג.

ס'איז כדאי דערמאנט צו ווערען, דאס סיר מאזעס מאנטעפיארע, אויף דער ביטע פון עלקאן אדלער און אנדערע ענגלישע חובבי ציון, האט פערזוכט צו פיהרען פערהאנדלונגען מיט'ן פאשא פון מצרים, וועלכע האבען, אבער, נישט געבראכט צו קיין ממשות'דיגע רעזולטאטען.

וואס איז נוגע צו דער ענטשטעהונג פון נאציאנאל-פאנד, איז דער פלאן פון גרינדען דעם פאנד פארגעשלאגען געווארען אויף די ערשטע קאנגרעסען פון א מענשען וועמען מען האט דאן געהאלטען פארן גרעסטען משוגענעם צווישען אנדערע משוגעים. א מענש, וואס האט גע'חלומ'ט וועגען מיליאנען, ווען ס'איז נאך נישט געווען קיין געלד אויף די מינימאלסטע הוצאות, האט דאן טאקי אויסגעזעהן ווי א פוסטער פאנטאזיאר און סתם א משוגענער.

דער פאנטאסטישער חלום איז אבער פערווירקליכט געווארען, הגם דער בעל - חלומות איז בעת זיין פערווירקליכונג שוין געווען טויט.

במשך פון זיין אויפענטהאלט אין אמעריקא האט זיך דער רעדנער איבערצייגט דאס דער פינאנציעלער חורבן דארט איז פון א קאלאסאלען אומפאנג, און דערפאר איז די סומע וואס איז דארטען צוזאמענגעקליבען געווארען א גרויסער קרבן פון דעם אמעריקאנער יודענטום לטובת ארץ-ישראל. ארץ-ישראל איז געווארען מיט אמאל פון א פאנטאסטישען חלום די פולסטע ווירקליכקייט, בעת אמעריקא מיט איהר היינטיגען אונזיכערען לעבען איז געווארען נישט נאר א חלום נאר ליידער א א שרעקליכער קאשמאר.

רעדענדיג ארום דעם שענדליכען פערזוך צו בערויבען מזרח-יודען אין פרייסען פון זייערע גימער און פערמעגען ערקלערט ה' סאקאלאוו, אז זיין גרויסער וואונש איז צו דערלעבען ביז דער צייט, ווען די ציוניסטישע ארגאניזאציע וועט זיין פעהיג זיך אנצונעהמען פאר אונזערע בעדריקטע ברידער און זיי געהעריג פו בעשיצען. דאס וועט קומען ערשט דאן, ווען מיר וועלען מיט פעראייניגטע קרעפטען צנטוויקלען און אונזער לאנדאלס נאציאנאלע היים אויפבויען.

די פערווירקליכונג פון'ם ציוניזם, וועלכע איז א זאך פון אזא אוניווערסאלען אומפאנג, וועט אוודאי בעשטייערען צו דער אידעע פון אנ'אייביגען שלום אויף דער גאנצער וועלט.

3 יודישע מיידלעך דערטרונקען

קראסנאסטאוו, 16 (ספ. טעל.).

די 2 שוועסטערען שבע און פערעל פרייבערג האבען זיך געווארפען אין וואסער צו ראטעווען דאס מיידעל מרים מאכאראווסקא, וועלכע האט זיך אנגעהויבען דערטרונקען בעת'ן באדען.

אין רעזולטאט זענען אלע 3 מיידלעך דערטרונקען געווארען.

א לאנגיעהריגער
מיליטער-בעאמטער
שרייבט ערלעדיגט אין אלע מיליטער-זאכען
ספעציאליסט אין שרייבען פון ביטעס פאר
איינציגע שפיזערס
מאן
10 פעטריקאווער

אויטאגענישע שווייסונגען
מעטאל-בעארבייטונגען
שלאסעריי-ארבייטען
מאשינען-טיילען
פיהרט אויס ביליג
J. REDER, Łódź
קאנסטאנטינער 11/13
(רוג זאכאדניא)

צו דער חתונה פון אונזערע ח' ח"ח
רעגינא ראזענצווייג
און חיים פאלאנסקי
ווינשען מזל-טוב
דוד בייגעלמאן און פאמיליע

צו דער פערלאבונג פון אונזער שוועסטער
מאניא בעראז
מיט ה' זיגמונט גאבעץ
ווינשען מיר א גליקליכע צוקונפט
וויינבערג און פאמיליע
פינטשעווסקי און פאמיליע

די שטרייק-אונרוהען אין בעלגישען קוילען-געביט

אויבען: ארבייטער בויען א באריקאדע. אונטען: פאליציי צוטרייבט די שטרייקענדע

אזוי האט באטא געפונען דעם טויט

לאדז, 17 יולי 1932

„נייער פאלקסבלאט"

לאדז, 17 יולי 1932

די אומשולדיג-שולדיגע

די גאנצע וועלט ווייסט שוין פון לאנג אן, אז נישט דייטשלאנד אליין איז שולדיג געווען אין דער לעצטער וועלט מלחמה. אבער דאס איצטיגע נאך-מלחמה דייטשלאנד וויל זיך, נאטירליך, מיט דעם בעוואוסטזיין אליין נישט בעפרידיגען. זיי מוטשעט דער פונקט (דער 231) פון דעם ווערסאילער שלום-אפמאך, וועלכער ווארפט אויף זיי ארויף די שולד פאר דער מלחמה. דער פונקט האט שיער נישט צושטערט די לאזאנער קאנפערענץ.

און דייטשלאנד וועט נישט רוהען ביז אט דער ארטיקעל אינ'ם ווערסאילער שלום אבמאך וועלכער ווארפט אויף זיי ארויף די זינד פאר דער לעצטער וועלט מלחמה וועט נישט אויף וועלכען עס איז אופן אבגעווישט ווערען.

די גאנצע וועלט — און אפילו גאנץ פראנקרייך — מעגען טאקע אנערקענען אז אלע פעלקער זענען גלייך שולדיג אין דער וועלט מלחמה. אבער אלגעמיינע אנערקענונג איז דאך נישט קיין בפירוש. דער שווארץ אויף ווייס פונקט אין א שלום אבמאך. און דייטשלאנד וועט נישט רוהען ביז אט די שווארץ אויף ווייס אפיציעלע בעשולדיגונג וועט נישט בטל ווערען.

די גאנצע איצטיגע אינערליכע און אויסערליכע דייטשע פאליטיק דרעהט זיך ארום דער פראגע פון זייער מלחמה שולד. היטלער'ס ריעזיגער ערפאלג אין דייטשלאנד האט צו פערדאנקען זיין פאדערונג בטל צו מאכען דעם ווערסאילער שלום אבמאך און הויפטזעכליך דעם פאטאלען פונקט אין דעם אבמאך.

איז עס נישט וואונדערליך צו זעהן ווי א גאנץ פאלק שטעהט אויף ווי איין מענש און ווארפט פון זיך ארוב מיט שטאלץ און פעראכטונג א בלבול, א נישט בערעכטיגטע בעשולדיגונג!

אט די ערשיינונג וואלט געווען באמת וואונדערליך שעהן, ווען זי וואלט צו דער זעלבער צייט נישט געווען אזוי טראגי-קאמיש מענשליך.

גאנץ דייטשלאנד ווארפט פון זיך ארוב מיט פעראכטונג די בעשולדיגונג, אז זיי האבען ארויסגערופען די לעצטע וועלט מלחמה, און אין זייער שטאלץ מיט זייער אונשולד זענען זיי כמעט ווי גרייט צו פראוואצירען א נייע וועלט מלחמה.

די פעראייניגטע-אמאליגע שונאים דייטשלאנד'ס-פלעגען טענה'ן, אז דער עקס-קייזער און זיינע יונקערישע משרתים און יוצר משרתים פלעגען צוזיעל קלינגען מיט זייערע שווערדען און שפאוען און אזוי ארום האבען זיי פראוואצירט, מקרב געווען די וועלט-קריג.

דאס איצטיגע דייטשלאנד ווארפט אפ די בעשולדיגונג און... שאפט א היטלעריסטישע דיסציפלינירטע „ברוינע ארמעע". וועלכע קלינגט מיט די שפארען און פאכט מיט לייריגע שיידען, פונקט ווי זייערע אמאליגע קריגס-העלדען מיט די אמת'ע שווערדען.

דאס דייטשלאנד פון פאר דער מלחמה, פלעגען טענה'ן זייערע שונאים, איז געווען איין גרויסע קאזארמע.

דאס איצטיגע נייע דייטשלאנד ווארפט מיט פעראכטונג אפ פון זיך אט די בעשולדיגונג און... די גאנצע, קען מען זאגען, איצטיגע דייטשע יוגענד, שפילט זיך אין זעלנער... מיט פיל ווייניגער מאכט אבער מיט א גרעסערער התלהבות, בעגייסטערונג און פאטריאטיזם אפשר ווי פריהער...

דאס איצטיגע דייטשלאנד איז אזוי גערעכט אויפגעבראכט אויף דעם בלבול פונ'ם ווערסאיל-שלום, אז זי איז אזש גרייט צוריקצורופען איהרע אמאליגע גענעראלען און פרינצען זיי זאלען זי בעפרייען פון די נישט-גערעכטע בעשולדיגונגען...

און אפילו מיט דער שווערד ווען מען וועט עס דארפען ?!

און נאך א כאראקטעריסטישע „קליינינקייט" וואס אינטערעסירט אונז יודען אממייסטען. אינטערעסירט און טוט אזוי וועה: ווי אזוי קען איין פאלק זיין שולדיג אין א וועלט-מלחמה? ווי פאליטיש נישט עהרליך איז עס צו בעשולדיגען איין פאלק פאר א פערברעכען, אין וועלכען אלע פעלקער זענען שולדיג...

ווי קען מען אויף א פאלק ארויפווארפען די שולד פון א סיסטעם, פון א ארדנונג וועלכע האט געהערשט אין אלע לענדער גלייך? ווי קען מען איבערהויפט איין פערברעכען ארויפווארפען אויף א גאנצען כלל, וואס איז צוטיילט אויף פערשידענע קלאסען, אינטערעסען און אידעאלאגיעס?

אזוי טענה'ן נאטירליך און גערעכט אצינד אלע דייטשען (און די גאנצע וועלט איז מיט זיי) און די זעלבע גערעכטע דייטשען און די היטלעריסטישע מחנות וועלכע זענען אממייסטען אויפגעבראכט פאר דעם מלחמה-שולד פונקט אין דעם ווערסאיל-שלום, טון אצינד פונקט דאס זעלבע און נאך אפשר מיט ווייניגער רעכט ווי די זיגער וואס האבען גע'חתמ'עט דעם שלום-אבמאך אין ווערסאיל.

דאס היטלעריסטישע דייטשלאנד בעשולדיגט אצינד פערברעכעריש און פאליטיש-בלינד נאר איין פאלק אין אלע זייערע אומגליקען, אין אלע אומגליקען.

וואס פאר א שרעקליכער ווערסאיל שלום וואלטען די היטלעריסטען אונטערגעשריבען געגען גאנצען יודישען פאלק!

וואס פאר א שענדליכע בלבולים און רעפרעסיעס זענען זיי גרייט צו מאכען געגען גאנצען יודישען פאלק!

„די יודען און נאר די יודען זענען שולדיג אין זייער איצטיגען עקאנאמישען קריזיס... אלע צרות אויף דער וועלט קומען פון די יודען... אפילו פאר דעם ווערסאיל-שלום זענען שולדיג די יודען"...

און נישט נאר דאס, ווען איהר וועט פרעגען ביי די היטלעריסטען וועלען זיי אייך זאגען, אז „דאס יודישע פאלק איז שולדיג אין דער וועלט-מלחמה"...

און דאס טון אצינד די מענשען, וועלכע שמערצען אזוי בעליידיגט דורך דעם צוויי הונדערט איין און דרייסיגסטען ארטיקעל פון דעם ווערסאיל-שלום, אין וועלכען מען גלויבט שוין סאי ווי נישט...

גאר ווי עס זאל נישט זיין, וועט דאס געזונד פילבלוטיג-דייטשלאנד זיך נישט בערוהיגען ביז דער פונקט וועגען זייער שולד אין דער וועלט-מלחמה וועט נישט אפגעמעקט ווערען.

און די פראגע ווער ס'איז שולדיג אין דער לעצטער וועלט מלחמה קען נאך אזוי אומשולדיגערהייט פיהרען צו א נייער וועלט מלחמה.

לעא קעניג.

דער צווייטער פראצעס פון סעווילי ליטווינאוו אין פאריז

(א בריף פון פאריז)

פאריז האט ווידעראמאל געהאט א גרויסען „יודישען" פראצעס. „יודיש" איז דער פראצעס געווען נישט לויט זיין געגענשטאנד, וואס האט קיין שום שייכות נישט צו יודען, אדער צו יודישקייט, נאר לויט זיינע אנטיילנעהמער, — אנוועזענדע און אפוועזענדע: ענטשטאנען איז דער פראצעס צוליב א יודען; דער בעשולדיגטער איז געווען א יוד — אפילו א געוועזענער ראבינער; די אדוואקאטען, די געשוואוירענע איבערזעצער, די עדות זענען אין זייער מעהרהייט געווען יודען. די פרעסע האט דעם גאנצען ענין אויפגעפאסט ווי א יודישען.

אין יאהר 1926 האט אין דער סאוויעטישער האנדעלס-פערטרעטונג אין בערלין געדינט סאוועלי ליטווינאוו, דער ברודער פון דעם באלשעוויסטישען פאלקס-קאמיסאר פאר אויסערן-ענינים מאקסים ליטווינאוו, א יוד לויט זיין אפשטאמונג. האבענדיג אזא מעכטיגען „צד" הינטער זיך, האט סאוועלי ליטווינאוו פערמאגט כמעט אומבעגרעניצטע פולמאכטען. ער האט בעקומען פון מאסקווע א פולמאכט, וועלכע האט איהם געגעבען דאס רעכט דורכצופיהרען אין נאמען פון דער האנדעלס-פערטרעטונג אלע פינאנציעלע אפעראציעס ארויסצוגעבען און אקצעפטירען וועקסלען, בעקומען געלד, א. אז. וו. די פולמאכט איז געווען גילטיג ביז'ן 30. יוני 1926, אין א געוויסע צייט נאך דעם, ווי סאוועלי ליטווינאוו האט פערלאזען זיין פאסטען אין דער האנדעלס-פערטרעטונג, האט מען דעם דירעקטאר פון א גרויסער פראנצויזישער באנק מאניע פארגעשלאגען צו דיסקאנטירען 7 וועקסלען פון דער סאוויעטישער האנדעלס - פערטרעטונג. ארויסגעגעבען און אונטערגעשריבען אין מאי 1926 דורך סאוועלי ליטווינאוו אויף דער סומע פון 200.000 פונט שטערלינג. מאניע האט די וועקסלען דיסקאנטירט. אבער בעת עס איז געקומען דער טערמין, האבען די באלשעוויקעס זיך אפגעזאגט די וועקסלען צו בעצאהלען, בעהויפטענדיג, אז זיי זענען פאלסיפיצירט, אז ליטווינאוו האט נישט געהאט קיין רעכט זיי ארויסצוגעבען אין נאמען פון דער האנדעלס - פערטרעטונג, און האבען פערפיהרט אין פאריזער געריכט א פראצעס געגען סאוועלי ליטווינאוו און געגען זיינע דריי מיטהעלפער אין דער דאזיגער פינאנציעלער אפעראציע — צוויי יודען, מ. יאפע און י. אלשיץ, און איין קריסט לעבאריוס. די אנקלאגע געגען ליטווינאווען, יאפע און לעבאריוסען איז בעהאנדעלט געווארען אין פאריזער געריכט אין יאנואר 1931 און די האנדעלס - פערטרעטונג האט דעם פראצעס פערלוירען: אלע וועקסלען אויף 25 מיליאן פראנק זענען אנערקענט געווארען פאר ריכטיג און אלע דריי אנגעקלאגטע זענען בעפרייט געווארען.

די האנדעלס-פערטרעטונג האט זיך אבער נישט געהאלטען פאר לעצטגילטיג בעזיגט, איינער פון די אנגעקלאגטע — אלשיץ — האט בעת דעם ערשטען פראצעס זיך געפונען אין אויסלאנד און זיין ענין האט דער געריכט אויסגעטיילט. אין עטליכע חדשים ארום איז אבער אלשיץ אליין געקומען קיין פראנקרייך און האט פערלאנגט, מען זאל איהם משפט'ן. די באלשעוויקעס האבען אויסגענוצט די געלעגענהייט כדי ווידער אמאל אויפצוראלען דעם גאנצען ענין, און האבען מאביליזירט אלע כוחות, כדי דאס מאל צו בעהמען א רעוואנש פאר דער פריהערדיגער מפלה און צו ראטעווען די 25 מיליאן פראנק, וועלכע זיי האבען געזאלט צאהלען פאר סאוועלי ליטווינאוו'ס וועקסלען.

צווישען די צוויי פערטיידיגער פון אלשיצען איז איינער — דאליגער — א יוד, דער צווייטער — א גרויסער יודען - פריינד, דער געוועזענער מיניסטער מארא - דזשיאפערי. פאר געשוואוירענע איבערזעצער האבען פיגורירט די יודען בלומענפעלד און צאצקין. די בעדייטענדיגסטע ראלע אויף דעם פראצעס האבען געשפילט די אנווייזונגען פון יודישע עדות — און מען מוז מודה זיין, אז די ראלע איז נישט שטענדיג געווען א שיינע און בכבוד'יגע.

איינער פון די עדות, דער געוועזענער בוכהאלטער פון דער פאריזער האנדעלס - פערטרעטונג פייבבערג, איז אויף דעם ערשטען פראצעס, מיט 18 חדשים צוריק ארויסגעטראטען פאר אנ-עדות פונ'ם [illegible] צד און האט בעהויפטעט, אז די וועקסלען זענען פאלשע; איצט דינט פייבבערג מעהר ביי די באלשעוויקעס נישט און האט צוגעשיקט א בריף (ער אליין געפינט זיך אויף א קורארט). אין וועלכען ער אנערקענט זיין ערשטען עדות - זאגען פאר פאלש. געגעבען אונטער דעם באלשעוויסטישען דרוק, ער בעהויפט, אז די וועקסלען זענען גוטע און, אז אלשיץ איז נישט שולדיג. דאס האט געמאכט אויף דעם געריכט א גרויסען איינדרוק, אבער פאר דער מאראלישער פיזיאגנאמיע פון דעם דאזיגען יודישען עדות איז דער איינדרוק געווען ווייט נישט קיין גינסטיגער.

זעהר א פיינליכען איינדרוק האט ארויסגערופען דאס עדות-זאגען פון דעם בעקאנטען דייטשען אדוואקאט, דעם געוועזענעם פרייסישען יוסטיץ-מיניסטער (ער איז אליין א סאציאליסט און א יודישער בעראטער פון דער סאוויעטישער האנדעלס פערטרעטונג אין בערלין) קורט ראזענפעלד. דער דאזיגער פראמינענטער עדות האט דערצעהלט פארן געריכט, אז אין פעברואר 1930 איז צו איהם געקומען א געוויסער קאגאן און האט אין ליטווינאוו'ס נאמען דערקלערט, אז פאר א מיליאן מארק וועט ליטווינאוו שריפטליך אנערקענען, אז די וועקסלען זענען פאלשע; מיט עטליכע טעג שפעטער זאל ליטווינאוו אליין האבען בעזוכט ראזענפעלדען און בעשטעטיגט קאגאנס פארשלאג: אנשטאט צו בעצאהלען פינף מיליאן מארק פאר די וועקסלען, זאל בעסער מאסקווע בעצאהלען איהם, ליטווינאווען, איין מיליאן מארק און בעקומען פון איהם א דעקלאראציע, אז די וועקסלען זענען פאלשע; ראזענפעלד בעהויפט, אז זיין סטענאגראפיסטקע האט פערשריבען דעם גאנצען געשפרעך.

די דאזיגע דערקלערונג האט ארויסגערופען א סענסאציע, זי האט אבער גלייכצייטיג שטארק קאמפראמעטירט ראזענפעלדען. דער פערטיידיגער פון אלשיץ, מאראר-דזשיאפערי האט מיט עמפערונג קאנסטאטירט, אז מיט זיין דערקלערונג האט ראזענפעלד פערלעצט דעם פרינציפ פון „פראפעסיאנעלען געהיימניש", וואס מוז זיין הייליג פאר יעדען אדוואקאט, אז זיין האנדלונג ווידערשפרעכט דער אדוואקאטען-עטיק, און ווערט אפילו בעשטראפט דורך די דייטשע געזעצען. ראזענפעלד האט זיך שטארק בעליידיגט און האט אויסגערופען:

— איך קען אליין מיינע פערפליכטונגען!

— בעסער וואלט איהר אין זיי פערגעסען, — האט איהם שארף געענטפערט מאארא-דזשיאפערי.

קאמפראמענטירט ראזענפעלדען האט די פעסטשטעלונג, אז ער האט צווישען פינף פאטאגראפיעס, וואס זענען איהם געוויזען געווארען, נישט געקענט דערקענען די פאטאגראפיע פון ליטווינאווען, וואס זאל האבען מיט איהם גערעדט פערזענליך אין זיין ביורא.

דעם גינסטיגען און אנגענעהמסטען איינדרוק צווישען אלע צאהלרייכע יודישע פערסאנאזשען פון דעם דאזיגען „יודישען פראצעס" האט אויף אלעמען געמאכט דער בעשולדיגטער גופא — יעקב אלשיץ. דער פרעזידענט פון געריכט, רעוויז, האט מיטגעטיילט, אז לויט די געזאמעלטע אינפארמאציעס איז אלשיץ אין רוסלאנד געווען א מיליאנער, איינער פון די גרינדער פון דער „גארדישער באנק". א געוויסע צייט איז ער געווען א ראבינער פון דער יודישער געמיינדע אין פעטראזאוואדסק און איז געווען בעקאנט מיט זיין ברייטער פילאנטראפישער טעטיגקייט; די דייטשע פאליציי, וועלכע האט געפיהרט די אויספארשונג אין בערלין, וואו אלשיץ האט געוואוינט א לענגערע צייט נאכ'ן קריג. האט אויך געגעבען וועגען איהם די בעסטע רעפערענציעס. און די פערזענליכקייט פון דעם אנגעקלאגטען האט בלי שום ספק געשפילט א גרויסע ראלע אין דעם אויסגאנג פון פראצעס; אלשיץ איז בעפרייט געווארען. די וועקסלען זענען ווידער אמאל אנערקענט געווארען פאר גילטיג און די סאוויעטישע האנדעלס פערטרעטונג וועט מוזען בעצאהלען אי די 25 מיליאן פראנק, אי די בעדייטענדע געריכטס-הוצאות.

י. שעכטמאן.

דער טראגיש-אומגעקומענער שיף-קעניג ט. באטיא

ב-א-ט-י-א.

זייער א פאפולערער נאמען — א שם דבר און א סינאנים פון עפעס א מין געהיימען און אונבעזיגבארען כח.

א אונגעקרוינטער קעניג האט „בעזיגט" א וועלט, — וואו מען גיט זיך נאר קעהר און א דריי, זעהט מען אומעטום באטיא'ס געשעפטען, שרייענדיגע פלאקאטען, אויפשריפטען און רעקלאמעס.

באטיא האט זיך געשטעלט אלס ציל איינצונעהמען דעם וועלט-מארק און זעהן, אז זיין סחורה זאל אנשפארען אין די פערווארפענסטע ווינקעלעך פון דער גארער וועלט. די צוויי טויזענד געשעפטען, וואס באטיא האט איבערגעלאזען, זענען פאר איהם געווען מעהר נישט ווי אנ'אנהויב פון א פערשפרייטער נעץ אפטיילונגען, וועלכע ער האט געפלאנט צו עפענען, בפרט אין די לענדער, וואו מען גייט נאך ארום בארוועס.

דער „שיף-קעניג" האט זיך פאראיאהרען געלאזט אויף א רייזע קיין אינדיען. דאס איז אפשר די איינציגע האנדעלס-רייזע, וואס איז אונטערגענומען געווארען אויף אנ'אייגענעם עראפלאן אזש פון דעם שטעטעלע זלין אין טשעכאסלאוואקיען ביז'ן אינזעל יאווא. באטיא האט געוואלט פארנעמען דעם אינדישען מארק. — ס'איז דאן געווען דערצו די צוגעפאסטע צייט, ווייל אין אינדיען האט זיך דאן אויפגעהויבען א באיקאט-קאמפאניע געגען די ענגלישע סחורות. באטיא האט אויך געוואוסט, אז פון די 360 מיליאן מענשען, וואס לעבען אין אינדיען, טראגט שיך נאר א קליינער טייל פון דער בעפעלקערונג. „פארביילויפענדיג", האט באטיא אויך בעזוכט איטאליען, טוניס, אראביען און פערסיען.

פאר'ן „קעניג" איז אזא נסיעה געווען א קלייניגקייט און האט איהם נישט פערשאפט קיין שום שוועריגקייטען. באטיא האט אויסגעקליבען איינעם פון זיינע צוועלף עראפלאנען, מיטגענומען גענוג עסענווארג, בענזין און פערשידענע שיך-מוסטערן און זיך געלאזט אין ווייטען וועג.

איינציכען האבען זיך אבער פערשפרייט קלאנגען, אז דער „שיף-קעניג" איז בעת דער לופט-רייזע אומגעקומען. די ידיעה האט זיך אבער ארויסגעוויזען פאר א פאלשע. דער אמת איז אבער, אז שוין אין איטאליען איז מיט זיין עראפלאן פארגעקומען א קאטאסטראפע און באטיא האט געמוזט דורכן ראדיא-טעלעגראף (באטיאס סטאציע) ארויסרופען זיינעם א צווייטען עראפלאן. דער דאזיגער צווייטער עראפלאן האט אבער צוליב שלעכטען וועטער געליטען א קאטאסטראפע און דערפון האט זיך דאס פערשפרייט דער קלאנג, אז באטיא איז בעת דער קאטאסטראפע אומגעקומען.

די נסיעה קיין אינדיען און אויפן יאוואאינזעל האט באטיא דורכגעמאכט בשלום. אומגעקומען אבער איז ער איצט, בעת א אוויאציע-קאטאסטראפע נישט ווייט פון שטעטעל זלין, וואו עס געפינט זיך די גרויסע וועלט-פאבריק.

ווער איז דאס דער „שיף-קעניג" טאמאס באטיא, וועלכער איז איצט דערהרגעט געווארען? ווער איז דאס דער גרויסער אונטערנעמער, געגען וועלכען עס האבען רעגירונגען געקעמפט, אין פארלאמענטען גערעדט און מאניפעסטאציעס ארגאניזירט? ווער איז דאס דער מענש, וועלכער פערמאגט אנ'אייגענע שטאט און צווינגט אפילו אז אין פעלקערבונד זאל מען וועגען איהם רעדען?

טאמאס באטיא איז נישט אבי ווער — ער איז געווען א יחסן — א „בן מלכים". באטיא אליין בערימט זיך, אז ער שטאמט פון א משפחה שוסטערס און ער קען אין זיין יחוס אנווייזען אויף גאנצע דורות שוסטערס. זיינע עלטערן און אור-אור-עלטערן זענען אויך געזעסען אויפן שוסטער-בענקעל און געלייגט א פאר האלבע זוילען...

גאר יונג האט באטיא אנגעהויבען זיין קאריערע, — שוין צו זעקס יאהר האט ער אנגעהויבען אויסארבייטען שיך פון לעדער-אפפאל. דער זעקס-יאהריגער באטיא פלעגט אליין מאכען א לייסט און אויף איהם „פאבריצירען" שיך. אויף א פאר אזעלכע שיך פלעגט דער קליינער באטיא דארפען פלייסיג ארבייטען א גאנצע וואך צייט. און עס האבען זיך פונדעסטוועגען איינגעפונען בעלנים אויף די דאזיגע שיך.

ווען באטיא איז אביסעלע עלטער געווארען, האט ער אנגעהויבען נאכגעהן זיינע עלטערן אויפ'ן מארק און יריד, וואו ער פלעגט אראפנעהמען ביי די קונים די שטיוועל פון די פיס און העלפען אנמעסטען די שיך. די פרנסות זיינע פלעגט דער קליינער שוסטער גלייך אוועקטראגען אין א שפארקאסע — געוועהנליך פלעגט אויסקומען אריינצוטראגען צו עטליכע גראשען. „איך האב געהאט א ביכעלע פון באנק — דערצעהלט באטיא, — אויף וועלכען עס איז געשטאנען שווארץ אויף ווייס: „ה' טאמאס באטיא פון זלין". א קליינינקייט: דער זיבען יאהריגער הער טאמאס באטיא.

דער פאטער זיינער איז געווען א שיכור און האט זעהר פיל געראוכערט. דעם קליינעם טאמאס פלעגט ער פון קינדהייט אן לערנען, ווי צו פערדינען געלט. פערדינען, אבער נישט אויסגעבען...

(ווייטער זעה 9-טע זייט).

כינעזיש טעאטער אין סאן פראנציסקא

פון ל. מלאך

צו זאגען דאס ווארט „פרימיטיוו“ וועט עס נישט זיין דער ריכטיגער אויסדרוק לגבי דעם וואס מיר האבען געזעהען.

דער „ארקעסטער“ וואס בעגלייט די שוי־שפילער סיי ווען זיי זינגען און סיי ווען זיי רעדען, זיצען אויף דער ביהנע, אין דער לינקער זייט, דאס זענען פיר יונגע כינעזער, זייער אויפגאבע איז אפשר די זעלבע וואס די טעכנישע ביהנע־אר־בייטער, זיי דארפען מיט זייער „מוזיק“ שאפען די שטימונג פאר דער פיעסע נישט וויבציגער ווי דער וואס ציהט ארויף אדער לאזט אראפ די דעקאראציע. זיי, די קלעזמארים, זיצען זיך גאנץ געמיטליך אויף דער ביהנע אויסגעטון די רעקלעך און פערשארצט די ארבעל, און אפטמאל (מחמת די פארשטעלונג געדויערט פון זיבען א זייגער אוענד ביז האלב נאך איינס פארטאג און אהן איבעררייס) ווערען זיי הונגעריג און פערמאטערט, דערקוויקט מען זיך מיט... א קוכען, און עס איז מיר טאקע אויסגעקומען צו זעהן בעת די „העלדין“ דערצעהלט אין א מאנאטאנעם ניגון איהר „העלד“ איהר ביאגראפיע, וואס לויט דער וויינעדיגקייט פון טאן האט עס געקאנט א שטיין ריהרען, און דער מוזי־קער, האט מיט איין האנד בעגלייט איהר וויינענ־דיגען, מאנאטאנעם מאנאלאג אויף א מין מאדנער פידעל, און אין דער זעלבער צייט האט ער ארייגעכאפט א ביסען — און אפשר האט זיין ווייב איהם דאס געברענגט זיין אבענטמאל...

די „מוזיק“ אליין דאס איז דאס ערנסטע וואס מען קאן זיך פארשטעלען. ס'איז געגנוג צו זאגען אז אריענטאלישע ניגונים, דער עיקר־אראבישע זענען מאנאטאן, לאנגווייליג ביז צום אויפרעגען, פונדעסטוועגען געפינט מען דארט עפעס אזוינס וואס קאן פערכאפען און אויף א רגע פערטראגען. די כינעזישע האט דאס אויך נישט. דאס איז איין קלאנגיגע מאנאטאנקייט, א קלאנג פון א אינסטרו־מענט וואס דערמאנט ווי מיר, חדר יונגלעך האבען אמאל געפאקט א געגעלע פון א געשאכטענער גאנז און דערמיט געבלאזען... דערצו קומט נאך דאס בסדר'דיגע בעגלייטען אויף א פויק מיט טאצען

וואס האט פערשלינגען און פערטויבט דאס שפילען אויפ'ן געראגעלע, די פויק דאס איז פשוט דער מלאך המות, וואס הרג'עט אוועק „דאס שטיק“ ווייל נאך יעדען ארויסגעלאזטען זילב פון העלדס מויל, גיט די פויק א צווישטע זיך אויף די טאצען, צצצא! און ביססם! אז מען מוז זיך כאפען אויף די אויערען.

כינעזיש טעאטער (אזוי שפילט מען עכט טעאטער אין כינע, זאגט אונז א שכן) האט זיך איהרע אייגענע רעגלען. פון קיין איבערייס, פויזע צווישען ד יאקטען ווייסט מען נישט. עס ווערט כסדר געשפילט. און בילדער אהן א שיער ביל־דער, די דעקאראציעס ווערען געביטען בפני עם יעדה, עס שטערט נישט די צושויער. און נאך מעהר: נישט נאר די דעקאראציעס ווערען גע־ביטען פאר יעדען אין די אויגען, נאר דאס אויס־שטעלען פון דער ביהנע ווער'ט געמאכט בעת מען שפילט אז א העלד דארף זיך זעצען אויף א קוסט פון א בוים, טראגט איהם דער טעכניקער אונטער א „קוסט“ דער העלד זעצט זיך, זינגט זיין ליד אדער זינגט זיין מאנאלאג, צו דער גליבטער און נאכדעם ווי ער האט אפגעזונגען אדער אפגע־רעדט, כאפט שוין דער טעכניקער אוועק דעם קוסט און שטעלט עס אונטער דער ביהנע...

אז דער העלד שטארבט און זעהר אפט אין דער פיעסע בלייבט ער נאטירליך אויסגעצויגען אויפ'ן דיל, אבער די כינעזער־אקטיארען האבען א פנים נישט ליב צו ליגען אויסגעצויגען אפילו „טויטערהייט“ איז קודם כל, טראגט איהם דער טעכניקער אונטער א קישעלע און דער „טויטער“ הויבט אויף דעם קאפ און לייגט זיך צוריק בע־קוועם. ער ליגט אזוי לאנג ווי לאנג מען בעווייבט איהם, נאכדעם ווי מען האט איהם בעוויינט, הויבט ער זיך אויף און געהט אראפ פון דער ביהנע.

דאס „שטיק“ ווי כ'האב געזאגט דויערט העכער זעקס שעה. עס זענען פאראן אזעלכע צושויער וואס זיצען אויס ד יגאנצע פיעסע. עס איז פשוט פיזיש אונמעגליך פאר א פרעמדען דאס צו פועל'ן ביי זיך, איך האב אנגעשטרענגט אלע מיינע כוחות אויסצוזיצען און ארויסגעהענדיג האט זיך געדוכט אז דער קאפ איז אנגעשוואלען און אין די אויערען שטעהען ביילען. און ס'איז מיר קלאהר געווארען פארוואס אט דער בעגייסטערטער עולם כינעזער, זענען אין משך פון דער פארשטעלונג געקומען אין א גרויסע צאהל, אפלאדירען נישט. די גאנצע צייט אפלאדירט מען נישט די פארשטעלונג און נישט די שוישפילער, נישט נאר וואס עס איז נישט אנגענומען, נאר מען ווערט פערטויבט.

ארויסגעהענדיג האט מען ערשט געזעהען ווי דער טעאטער־זאל איז דאס פערוואנדעלט געווארען אין אנ'איינפאכען... מיסטקאסטען, באנאנעס און פאר־מעראנצען שאלעכץ, איבערגעבליבענע קוכענס, ניסלעך, פאפיר און מיסט אהן א שיער, און פון דעם אלעם האט זיך געטראגען א ריח נחות, אומ־צוקומען:

מיר האבען פונדעסטוועגען געכאפט א היני־טער־קוליסען שמועס מיט די שוישפילער. דאס זענען דיקא טאלאנטירטע און אינטעליגענטע מענ־שען. זיי אליין פערשטעהען דעם חילוק צווישען כינעזישע און איירא־פעאישע ביהנעס. אייניגע פון זיי האבען שוין אפילו געשפילט אויף אמעריקא־נער ביהנעס און אפט אין די פילמס, זיי ווייסען, אז אין אנ'אנדער טעאטער איז פאראן מעהר טעא־טראלער קאנטאקט און עפעקט צווישען פובליקום און שוישפילער. דאס אפלאדירען און דער־לאנגען בלומען. זיי פיהלען אבער, אז זיי מוזען דא אויף דעם אופן א נאציאנאלע עבודה. ווען נישט דאס טעאטער וואלטען די כינעזישע יוגענט איינ־גאנצען אויסגעטריקענט געווארען פון זייער קול־טור און זיך אמעריקאניזירט. די כינעזישע צייטונ־גען, און ביכער לייענען נאך די אלטע, די יונגע וואר'ג טאנצט שוין אפילו טשארלסטאן און שפילט דזשעז אזוי נאר דאס טעאטער דערינעהנטערט זי נאך צו דער כינעזישער קולטור און ליטעראטור, און שפילען שפילט מען טאקע נישט קיין פיעסע זיי אין די אנדערעס טעאטערס נאר, מען שפילט א מעשה לע וואס די קלוגע כינעזישע חכמים האבען געשרי־בען און וואס איבערדערצעהלט פון פאלק, אזוי ארום קאן מען נאך אין דעם יונגען, מעהרסטענ־טיילס אין אמעריקא געבוירענעם כינעזער, אנצינ־דען עפעס א געפיהל צו די כינעזישע נאציאנאלע שעהנקייטען און ווי עס איז גיט מען איהם א שטיקעל בעגריף פון דער זעהר עלטסטער קולטור אין דער וועלט.

און די כינעזער ברענגען טאקע מיט זייערע קינדער. זויג־קינדער און יוגענט.

סענסאציאנעלע ענטדעקונג אין ווילנער טורמע

ארעסטירטער יונגערמאן ווייזט זיך ארויס פאר א פרוי

ווילנא

אין לוקישקער טורמע איז איצט געמאכט געווארען א סענסאציאנעלע ענטדעקונג, ס'איז פעסטגעשטעלט געווארען, אז אנ'ארעסטירטער יונ־גערמאן איז גאר אין דער אמת'ן... א פרוי.

די פרטים פון דער אויסטערלישער ענטדע־קונג זענען פאלגענדע:

די פערגאנגענע וואך איז נישט ווייט פון אלקעניק ארעסטירט געווארען א פערדעכטיגער יונ־גערמאן, וועלכער האט זיך ארומגעדרייט אין דער אומגעגענד און אויף וועלכען די פאליציי האט בע־קומען א חשד, אז ער איז צוליב אומבעוואוסטע צילען אריבערגעגאנגען אומלעגאל די גרעניץ פון ליטע קיין פוילען.

אין קאמיסאריאט האט דער אומבעקאנטער זיך אנגערופען סטאניסלאוו וואיצעכאווסקי, אויף דעם דאזיגען נאמען האט ער צוגעשטעלט א מעט־ריקאלע בעשייניגונג.

מען האט דעם פערדעכטיגען יונגערמאן גע־בראכט אונטער א שטארקער פאליציי'אישער שמירה קיין ווילנע און איינגעזעצט איהם אין לוקישקעס.

איין טאג איז ער געזעסען אין דער „ציגאנ־קע“ פון וואנען מען האט איהם געדארפט אריבער־פיהרען אין א בעזונדער קאמער.

פאר'ן אריבערפיהרען אין די קאמערן ווע־רען אלע ארעסטאנטען געפיהרט אין דער תפיסה־באד.

פערשטעהט זיך, אז אויך דער נייער ארעס־טאנט איז נישט געווען קיין יוצא מן הכלל.

ווען מען האט איהם גענומען פיהרען אין באד־צימער האט ער גענומען שטעלען א ווידער־שטאנד און בעטען זיך מען זאל איהם נישט פיה־רען אין באד, פערשטעהט זיך, אז קיין טענות האבען נישט געהאלפען און מען האט אפגעפיהרט דעם ארעסטאנט אין באד.

ווען ער האט זיך גענומען אויסטון האבען די תפיסה־וועכטער צו זייער גרויסער איבערראשונג בעמערקט, אז דער ארעסטירטער יונגערמאן איז גאר אין דער אמת'ן... א פרוי, האט מען איהר גלייך אפגעפירט אין תפיסה־קאנצעלאריע און דארט האט זיך „סטאניסלאוו וואיצעכאווסקי“ מודה גע־ווען, אז „ער הייסט גאר אין דער אמת'ן סטאניס־לאווא וואיצעכאווסקא.

פארוואס איז זי געווען פערשטעלט פאר א מאנספערשוין איז נאך דערוויל נישט אויס־געקלערט.

מאשיז־לעבעך
ווערן אנגענומען אויסצוזייען ביי
ג. נארדמאן, שרודמיעסקא 8

משה סטאווסקי

אראבער דערצעהלען

1.

די מלחמה צוליב דער לבנה

צווישען חממה און דארף בית־הדס האט זיך געצויגען א שנאה יאהרען לאנג.

איינמאל קוקען אזוי די חממהער און זעהען ווי די לבנה געהט פארביי זייער דארף, זיך גענומען מיט'ן וועג צו בית־דרס, געקומען ביז בית־דרס, אריבער דעם דארף, זיך בעהאלטען אונטער א וואלקען און פערשוואונדען.

איז אין חממה געווארען א גרויס טומעל, האט מען געקלאפט אין בלעכען צונויפגענומען דעם עולם און די רעדנער האבען גערעדט און געהיצט:

— וואס איז דאס? און פארוואס איז דאס? זיי וועלען זיך צונעמען די לבנה און מיר וועלען שווייגען!

האט מען זיך בעוואפענט מיט פאגיסען (גרויסע אראבישע אוגערקעס מיט וועלכע חממה צייכענט זיך אויס) און מען האט זיך געלאזען געהען אויף בית־דרס, אלט און יונג, גרויס און קליין.

ב'ן זיי זענען געקומען צו בית־דרס האבען זיך דערווייל די הימלען אויסגעלייטערט און די לבנה איז ארויסגעשוואומען א קלאהרע, א לויטערע ווי אנ'אויסגעשייערטע זילבערנע טאץ.

האבען זיך די חממה'ער שטארק דערפרעהט מיט דער לבנה ווי עס פרעהט זיך דער חתן מיט זיין כלה. און די אלטע האבען געזאגט:

— איהר זעהט: בית־דרס האט זיך דערשראקען פאר חממה — זיי האבען נאר דערהערט אונז קומען, האבען זיי באלד צוריקגעגעבען די לבנה.

האט מען זיך גענומען צוריק מיט דעם וועג היין חממה. דער עולם פאראויס און די לבנה הינטער זיי, מיט געזאנג און טענץ:

— מיר האבען מנצח געווען בית־דרס מיט א פאגוס.

— מיר האבען צוריקגענומען די לבנה מיט א פאגוס...

— 2. —

ווי אזוי נעמט מען ארויס דעם קאפ

איינמאל האט א חממה'ער פערגעסען צו פער־מאכען ד יטיר פון שטוב. דערזעהען א אפענע טיר, איז דער אקס אריין און גענומען זוכען עפיס צום קייען.

געזוכט, אויסגעשמעקט און צוגעקומען צו דער חביה (א ליימענער קאסטען, וואו די אראבער האל־טען די תבואה). די חביה איז געווען לעדיג — עס איז שוין געשטאנען אנהויב פריהלינג, און דאס טירעל איז געווען אפען. אויפגעזוכט דאס שמא־לע לאך פון טירעל, האט ער גענומען ארומלעקען די פאר קערנער, וואס זענען געבליבען אויפ'ן דעק. און אזוי לעקענדיג האט ער אויסגעשטרעקט לענגער די צונג, אויסגעצויגען דעם האלז, פער־לעגט ד יהערנער און אריין מיט'ן קאפ אין קאסטען.

געענדיגט דאס ארומלעקען, האט ער גע־וואלט צוריקנעמען דעם קאפ פון קאסטען און נישט געקאנט.

האט דער אקס אנגעהויבען שרייען אין קאס־טען אריין מיט א פערדומפען קול.

געקומען דער בעל־הבית אהיים, דערזעהען דעם אקס מיט'ן קאפ אין חביה, האט ער זיך צושריגען:

— מענטשען, ראטעוועט!

אויף זיין געשריי איז אנגעלאפען דאס גאנצע דארף אלט און יונג, נאר קיינער ווייסט נישט ווי אזוי מען נעמט ארויס דעם קאפ.

שיקט מען רופען דעם מיכתר. געקומען דער מיכתר, זאגט ער:

— וואס איז דא צו קלערען און פערלירען צייט, קוילעט דעם אקס, שניידט אפ דעם קאפ, וועט איהר קאנען צונעמען דעם אקס.

זענען געפעלען די חממה'ער דעם מיכתר'ס ווערטער, האט מען געקוילעט דעם אקס און אפגע־שניטען דעם קאפ.

איז דער אקס געלעגען אין צימער פון דער זייט און דער קאפ איבערווייניג אין חביה. האט מען ווידער גענומען קלערען, ווי נעמט מען ארויס דעם אפגעשניטענעם קאפ פון חביה. געקלערט, געקלערט און נישט געפונען קיין עצה. ביז דער מיכתר האט זיך געשטעלט אויף די פיס און האט אזוי געזאגט:

— וואס איז דא, די טענות און וואס זענען די ייכוחים, די זאך איז גאנץ איינפאך, צוברעכען די חביה און נעמט ארויס דעם קאפ.

האט די עצה אויסגענומען ביי די חממה'ער, האט מען געבראכט א האמער מיט א קירקע — צובראכען ד יחביה און ארויסגענומען דעם קאפ.

האבען די חממה'ער שטארק געפרעהט זיך און די ווייבער האבען געפאטשט און אויסגע־זונגען:

— נישטא קיין קלוגע ווי חממה, און דער מיכ־תר פון דארף געהט זיי אלע איבער...

— 3. —

גור־גור־גור

איינער פון חממה האט זיך אמאל צוקריגט מיט'ן ווייב און פון גרויס כעס האט ער געכאפט דעם אקס און געזאגט:

— אט וועל איך איהם אוועקפיהרען אין מארק, פערקויפען, וועט נישט זיין מיט וואס צו אקערען.

אויפ'ן וועג טרעפט מען אן א בוים אויפ'ן בוים — א קוקושקע. מאכט די קוקושקע:

— גור־גור־גור.

זאגט דער חממה'ער:

— דו פרעגסט, וואוהין איך געה? די צרות טרייבען מיך. איך האב מיך צוקריגט מיט'ן ווייב און געה פערקויפען דעם אקס.

— גור—גור—גור.

פרעגט דער חממה'ער:

— דו ווילסט איהם קויפען און פרעגסט ווי טייער?

ענטפערט די קוקושקע:

— גור—גור—גור.

זאגט דער חממה'ער:

— איך וויל נישט טייער. ווען דו גיסט מיר דרייסיג מעזשידיעס, נעמסטו דעם אקס.

מאכט די קוקושקע:

— גור—גור—גור.

זאגט דער חממה'ער:

— הייסט עס, אז דו ביזט מסכים?

ענטפערט די קוקושקע:

— גור—גור—גור.

פרעגט דער חממה'ער:

— דו מיינסט, איך זאל איהם צובינדען צום בוים?

זאגט די קוקושקע:

— גור—גור—גור.

פרעגט דער חממה'ער:

— דו זאגסט, איך זאל מארגען קומען נאך דעם געלד?

ענטפערט די קוקושקע:

— גור—גור—גור.

האט דער חממה'ער צוגעבונדען דעם אקס צום בוים און געקעהרט אהיים.

אויף מארגען איז דער חממה'ער געקומען נאך דעם געלד, איז שוין די קוקושקע נישט געווען און פון דעם אקס זענען געבליבען נאר די ביינער.

ערשטער עלילת־דם

מיט אכט הונדערט יאהר צוריק

51 יודען זענען דאן לעבעדיגערהייט פערברענט געווארען

אין צוואנציגסטען טאג פון סיון, איז מיט אומגעפעהר 8 הונדערט יאהר צוריק געשריבען געווארען דאס בלוטיגסטע קאפיטעל פון דער יודישער געשיכטע זינט דעם חורבן — די געשיכטע פון דער עלילת־דם.

און די [illegible] פון דער געשיכטע זינט יודען האבען פערלירען זייער לאנד, האט זיך אפגעשפילט אין יענעם צוואנציגסטען טאג אין סיון — דער טאג פון דער ערשטער גרויסער שחיטה אויף יודען צוליב עלילת־דם:

ניי איז דער בלבול דעמאלט אויך נישט גע־ווען. מען האט שוין לאנג צוריק בעשולדיגט יודען, אז זיי קוילענען קריסטליכע קינדער צו בענוצען זייער בלוט פאר רעליגיעזע צוועקען. אין ענגלאנד, אין דייטשלאנד, אין אנדערע לענדער — אומעטום דיזעלבע בעשולדיגונג, אבער קיינמאל פריהער האט די עלילת־דם נישט אנגענומען אזא פעסטע פארם, ווי דעמאלט אין פראנקרייך, וואו זי האט זיך בע־וויזען צום ערשטען מאל, און קיינמאל פריהער האט זי נישט פעראורזאכט אזא מורא'דיגען חורבן, ווי אין יענעם צוואנציגסטען טאג אין סיון.

דאס איז געווען אין יאהר 1171, אין בלאא, וואס ליגט קארגע הונדערט מייל פון פאריז; האט א יודישער פוהרמאן אין א געוויסען פארנאכט געפיהרט זיין פערד אנטרינקען ביים טייך. אויך א גוי, דער דינער פון דעם שטאט־מעיאר, איז געקומען אהין מיט זיין פערד, וואס איז פלוצלונג גע־ווארען פער־נארעוועט. פער־עקשנ'ט און נישט גע־וואלט געהן טרינקען. איז דער גוי געווארען בייז און זיין כעס האט ער אויסגעלאזט צום יודען. גע־לאנגען צום בעל־הבית, צום מעיאר, וועלכער איז געווען בעקאנט פאר א שונא ישראל, און דערצעהלט אז ער, דער דינער, האט געזעהען מיט זיינע אויגען דעם יודישען פוהרמאן, אריינווארפענדיג אין טייך א דערהרג'עט קריסטליך קינד.

פאר דעם אנטיסעמיטישען מאיאר איז די געשיכטע געווען ווי אייל אויפ'ן פייער. ער האט געהאט א בעהאלטענעם כעס געגען א בעקאנטער יודישער פרוי מיט'ן נאמען פולסעלינא, און וועל־כער דער פריץ פון שטאט, גראף טעאבאלד, איז געווען פערליבט, און ווי המן אין זיין צייט האט אויך דער פראנצויזישער אנטיסעמיט געוואלט [illegible]־ראטען אלע יודען צוליב זיין שנאה צו איינער.

און זיין דינער'ס בלוט־בלבול, וואס איז נאך געווארען פיל פערשארפט, האט ער אוועקגע־שיקט צום גראף, וועלכער האט זיך דערפרעהט מיט דער געלעגנהייט, אז ער וועט קאנען אויספרע־סען פון יודען א סך אויסלייז־געלד, און ער האט זיי אלעמען געלאזט שמידען אין קייטען און איינ־ווארפען אין [illegible].

נאר איין איינציגע יודישע פרוי האט ער גע־לאזט פריי — זיין געליבטע פולסעלינא, וועלכע, שטיצענדיג זי דאויף איהר איינפלוס ביים גראף, האט אין געהיים געשיקט מעלדען די געפאנגענע יודען, אז זיי זאלען גארנישט זארגען — זי וועט ווירקען פאר זייער בעפרייאונג. אבער זי האט גע־האט א מעכטיגע פיינדין, דעם גראפס ווייב אי־סאבעלא, וועלכע איז געווען ווילד פון אייפערזוכט אויף דער יודישער פרוי, און אזוי האט זי, די גרע־פינ'ז זיך פערבונדען מיט'ן מאיאר און מיט אלע יו־דישע שונאים און מען האט די יודישע פרוי שטרענג בעוואכט, אום זי זאל נישט קאנען זיך צוזאמענטרעפען מיט'ן גראף.

ווען פאר די געפאנגענע יודען איז קלאהר גע־ווארען, אז זיי האבען נישט פון ערגיץ צו ערווארטען קיין הילף, האבען זיי דעם גראף אנגעבאטען 280 פונט גאלד פאר זייער בעפרייאונג, פיל מעהר וויפיל די גאנצע קהלה האט פערמאגט, און דער גראף האט עס גערן געוואלט אננעמען, אבער דא האבען זיך אריינגעמישט די פרומע גלחים מיט א טענה, אז „גערעכטיגקייט" מוז זיין. אויב די יודען האבען טאקע געקוילעט דאס קריסטליך קינד פאר פסח'דיגע צוועקען, מוזען זיי בעשטראפט ווערען, פערדינען זיי דעם טויט.

אבער ווי בעווייזט מען, אז די יודען זענען שולדיג, ווען דער איינציגער אנקלעגער איז גע־ווען דער דינער?

האט מען אנגעווענדעט די וואסער־פראבע, וואס איז אין מיטעלאלטער געווען זעהר פאפולער. מען האט דעם דינער ארויסגעפיהרט אויף א שי־פעל אין טייך און איהם אריינגעווארפען אין וואסער. ווען ער וואלט דערטרונקען געווארען, וואלט עס געווען א בעוויז, אז ער האט געזאגט ליגען און די יודען זענען אומשולדיג. אבער ער האט געקאנט שווימען און איז ארויס פון וואסער א לע־בעדיגער. און דאס איז פאר אלע גוים געווען א קלאהרער בעוויז, אז ער האט געזאגט דעם אמת, אז די יודען זענען די מערדער פון א קריסטליך קינד.

מען האט די געפאנגענע דאן שרעקליך גע־פייניגט און זיי צוזאמענגעפראכט אין א הילצערנער הייזקע, וואס מען האט ארומגעלייגט מיט אלערליי צינד־שטאפען און א גלח האט צו זיי צוגערופען אז אויב זיי ווילען בלייבען לעבען, זאלען זיי זיך אויסשמד'ען. נאר קיינער האט נישט געוואלט איהם הערען.

און 34 יודישע מענער און 17 יודישע פרויען זענען דעמאלט געשטארבען אין די פלאמען מיט „שמע ישראל" אויף זייערע ליפען, און צווישען זיי איז אויך געווען פולסעליבא, דעם גראפ'ס יו־דישע פריינדין.

דאס איז געווען דער צוואנציגסטער טאג אין סיון.

ווען רבנו יעקב תם, וועלכער איז געווען אן אייניקעל פון רש"י און איינער פון די באלי־התוספות און וואס איז אליין אויך שיער דערהרג'עט געווארען אין א פאגראם — ווען ער האט געהערט פון דעם יודישען חורבן, האט ער זיך קריעה גע־ריסען, איז שבעה געזעסען און א גזירה האט ער פונאנדערגעשיקט צו אלע קהלות, אז דער טאג מוז בעשטימט ווערען פאר א תענית, פאר א פאסט־טאג.

מיט צוויי וואכען שפעטער איז רבני תם א־ליין געשטארבען פון א צובראכען הארץ איבער דעם גרויסען יודישען אומגליק, אבער זיין גזירה איז אנגענומען געווארען פון די יודישע קהלות אין פראנקרייך, שפאניען, איטאליען, און רהייני־לאנד.

ד.

פארוואס מיר זעהען אלערליי קאלירען דורך קאנטיג גלאז

אין אונזערע אויגען איז פערהאן א גרופע נערוועז. ווען זיי ווערען צערייצט — מאכט עס אויף אונז דעם איינדרוק פון ליכטיגקייט. און אזוי ווי שטראהלען פון ליכט — אט די שטראהלען וואס קומען פון ברענענדע אדער אנגעגליהטע זאכען — זענען די איינציגע ערשיינונג אין נאטור, וואס קענען צערייצען די נערוועז אין די אויגען, דערי־בער זענען עס די שטראהלען פון ליכט יענע זא־כען, וואס מאכען אונז צו זעהען אלצדינג ארום זיך. מיר זעהען אן אנגעצונדענעם לאמפ, אדער אן אנגעצונדענע ליכט דערפאר ווייל שטראהלען פון ליכט פערשפרייטען זיך פון לאמפ אדער ליכט, פאלען אריין אין די אויגען און צערייצען דארטען די בעטרעפענדע נערוועז, די זעלבע ליכט שטראה־לען פאלען אויף אלע זאכען ארום, שפיגלען זיך אפ פון זיי און פאלען אריין אין אונזערע אויגען און צערייצען דארטען די נערוועז. און דערפאר זעהען מיר נישט נאר דעם לאמפ אדער די ליכט, נאר אויך די אלע אנדערע ארומיגע זאכען, אויף וועלכע די ליכט שטראהלען פאלען.

אבער דאס איז נאך נישט אלץ. די נערוועז אין אונזערע אויגען בעשטעהען פון בעזונדערע גרופען. ווען איין גרופע נערוועז ווערט צורייצט — מאכט עס אויף אונז דעם איינדרוק פון רויטען קאליר; ווען א צווייטע גרופע נערוועז ווערען צורייצט — מאכט עס דעם איינדרוק פון אן'אנדער קאליר און אזוי ווייטער. און לויט דעם וועלכע נערוועז עס ווערען צורייצט און אין וועלכע מאס יעדער נערוו ווערט צערייצט — זעהען מיר די פערשידענסטע מינים קאלירען און זייערע שאטי־רונגען. ווען אלע נערוועז ווערען צורייצט אין דער זעלבער צייט און אין דער זעלבער מאס — מאכט עס אויף אונז דעם אלגעמיינעם איינדרוק פון ווייסקייט.

פון יעדען קוואל פון ליכט — פון דער זון, פון אן'אנגעצונדענעם לאמפ, פון אן'אנגעצונדענער ליכט — פערשפרייטען זיך אלע מינים שטראהלען און זיי געהען אלע צוזאמען. אבער שפעטער צו־טיילען זיי זיך. אמאל פאלען די ליכט־שטראהלען אויף אזא זאך, וואס שלינגט אין זיך איין אלע שטראהלען, א שטייגער ווי א שטיינדעל ווערט פערשלונגען אין וואסער, און בלויז די רויטע שטראהלען שפרינגען אפ צוריק, אדער שפיגלען זיך אפ. אזא זאך ווערט פאר אונז אויסזעהן רויט, ווי אין דעם פאל פון בלוט. אנדערע זאכען פער־שלינגען אלע שטראהלען, און צוריק ווארפען זיי בלויז די גרינע שטראהלען. אזעלכע זאכען זעהען אויס גרין, ווי די בלעטער פון ביימער. מילך שטויסט צוריק אלע שטראהלען אין דער זעלבער פראפארציע, און דעריבער זעהט עס אויס ווייס. און בכלל — יעדע זאך האט איהר קאליר בלויז דערפאר, ווייל אלע ליכט־שטראהלען שלינגט זי איין אין זיך, און בלויז די שטראהלען פון דעם בעטרעפענדען קאליר ווארפט עס צוריק.

ווען שטראהלען פון ליכט געהען דורך א דריי קאנטיג שטיקעל גלאז, צושפרייטען זיך די פערשידענע מינים שטראהלען אין בעזונדערע גרו־פען, און יעדע גרופע בעזונדער געהט זיך אוועק איבער איהר בעזונדער וועג. און דעריבער, ווען שטראהלען פון ליכט געהן דורך א דריי קאנטיג שטיק גלאז, אדער שפיגלען זיך אפ אין א קאנטי־גען שטיק גלאז, זעהען מיר א רעגען־בויגען פון קאלירען.

די זעלבע זאך קומט פאר, ווען שטראהלען פון ליכט שפיגלען זיך אפ אין קיילעכדיגע טרא־פענס וואסער. אין דעריבער קומט פאר, אז ווען איין זייט פון הימעל איז בעדעקט מיט א וואלקען. און פון דער צווייטער זייט הימעל שיינט די זון, זעהען מיר א רעגענבויגען. די שטראהלען פון דער זון שפיגלען זיך אפ אין די טראפענס וואסער פון דעם וואלקען, צושפרייטען זיך אין פערשידענע גרופען און שאפען א רעגענבויגען.

דאסזעלבע קומט אויך פאר, ווען א מאסע וואסער שפריצט אין קליינע טראפעלעך אנט־קעגען דער זון, ווי פון א פאנטאן, אדער ביי א וואסערפאל, אדער ווען מען בעשפריצט א גארטען.

ל. באראדולין

יצחק יאנאסאוויטש

די חורבה אין טאל...

(דערצעהלונג)

— 1. —

-- יענעם חודש איז אלזא געווארען דאס יאהר זייט דאס אומגליק איז געשעהען. דאס אומגליק וואס איז דעמאלט אזוי ברייט און פאנטאסטיש בעשריבען געווארען אין צייטונגען, וואס איז אבער ביז דעם היינטיגען טאג פערבליבען פאר אלעמען א סוד, א נעפעלדיגע מיסטעריע, וואס האט אט א דעמאלט חדשים לאנג געפייניגט די געזעלשאפט געדריקט מיט דער געהיימניספולקייט, וועלכע האט פערהילט אט דאס דאזיגע געשעהעניש.

איך וויל דעריבער — אין דער דאזיגער דער־צעהלונג, אויף וויפיל ס'וועט מעגליך זיין — אויפקלערען, ליכטיג מאכען אט דאס טונקעלע געשעהעניש, וואס איז שוין ווייט פון אונז מיט דעם מהלך פון דעם יאהר. איך מוז אבער אויף צופריה דערציילען וועגען דעם צופאל, וואס האט מיך צוזאמענגעפיהרט מיט די איבערבליי־בענישען, מיט די רעשטלעך פון יענעם אומגליק און מיר געהאלפען אויפפלאנטער'ן יענעם פייג־ליכען פלאנטער, וואס האט ביז איצט אזוי גע־שראקען מיט דער רעטזעלהאפטיגער סודות'דיגקייט.

א לייכטע גריפע, אורלויב און דערצו די הייסע זומערדיגע טעג, דאס אלץ האט גורם גע־ווען אז איך זאל אנהויבען קלערען וועגען ארויספאהרען ערגעץ אין א דארף אויף אפרוה.

געווען איז עס סוף מאי 1931.

גראד דעמאלט האבען זיך געשטעלט הייסע זוניגע טעג, מיט לויטערע זוניגע רונדיגע הימ־לען, וואס זענען געהאנגען אריבער דער רויכיגער שטאט און אנגעגליט די מויערן און דעם גלאנציגען אספאלט, ווי הייסען מדבר זאמד.

גאסען זענען געלעגען ליידיגע און אין די גלאנציגע טראמוויי רעלסן האט זיך געשפיגעלט די זון, א גליהענדיגער גהינום. די עלעקטרישע דראטען אנגעגליטע פון דער היץ האבען מעטאלען פערשטיקט געזשומט ווי פליגען [illegible] שפינען־נעץ. נישט געווען צומאל דאס מינדעסטע ווינטעל, וואס זאל דעם שווערען אנגעפעלצטען פאבריק־רויך צוטרייבען, האט זיך טאקע דער אנ־געפעלצטער פאבריק־רויך געלייגט ווי א טומאן אי־בער די גאסען פון שטאט, וואס זענען מיטאג צייט געווען ליידיג און לעהר און אפילו די מענשען וואס מ'האט זעלטען בעגעגענט, האבען זיך גע־שלעפט אין קא־גען שאטען מיד און פער'חלשט, אהן כוחות און אפילו ווען דער אוונט איז צו־געפאלען האט קיין קיהל ווינטעל, נישט געווייעט, פארנע און שטיקענדיג זענען געווען יענע נעכט סוף חודש און האבען געשמעקט מיט רויך און שווייס.

איך האב געהאלטען ביים אוועקפאהרען פון שטאט, האב אבער אלץ נישט געקאנט בעשליסען וואו אהין צו פאהרען, מחמת דעם וואס איך האב גע־זוכט א שטיל דערפעל, וואו ס'זאלען זיין ווייניג שטאטישע מענשען, ווייל ס'איז ביי מיר שוין אזא איינרעדעניש, אז איך האב די שטאטישע מענשען זייער ליב נאר אין דער שטאט, אויפ'ן דארף וויל איך זיין וואס ווייטער פון זיי כדי וואס ווייניגער צו געדענקען, אז איך אליין בין אויך א שטאט־טישער. א חוץ א דעם איז מיר נאך דער טעם פון פערגאנגענעם זומער געלעגען גוט אין זכרון, דעם זומער ווען איך האב פערבראכט אין א בע־קאנט קור־ארט, וואו איך האב זיך אנשטאט אפצורו־הען נאך מעהר פערמאטערט און צורודערט, צו־ליב עפעס א נישטיגע געשיכטע מיט א בלאנד בע־שעפעניש מיט בלויע אויגען. איך בין דעריבער איצט געווען זייער [illegible] און צוריקגעהאלטען ביים אפקלויבען זיך אנ'ארט אויף אפרוה און ווער ווייס צי איך וואלט אינגאנצען געווען געפאהרען ווען נישט דאס, וואס איך האב אין דער קליינער קאפעע אויף דעם אפגעלעגענעם געסעל, נעבען דער רוישיגער הויפט גאס, בעגעגענט איינמאל מיינעם א בעקאנטען, וועלכער האט מיר געראטען צו פאהרען קיין יאלאווע א דערפעל דרייסיג קי־לאמעטער ווייט פון דער שטאט. א דערפעל, וואס איז לויט זיינע רייד געווען זייער א שטילס און א שיינס, וואס לויט ווי מיין בעקאנטער האט מיר פערזיכערט, האב איך דארט געדארפט גוט פער־ברענגען די אפרוה־צייט.

איך האב זיך פערצייכענט דעם אדרעס פון אט דעם דערפעל, פערצייכענט זיך מיט וועלכער באהן און פון וועלכען וואקזאל מען דארף ארויס־פאהרען און אפילו זיך פערצייכענט דעם אדרעס פון א פויער ביי וועמען איך האב געזאלט דינגען א וואוינונג לויט מיין בעקאנטענס רייד אן'ארנט־ליכע פויער ביי וועלכען ער האט פאראיאהרען געוואוינט.

ווער ווייס אבער צי איך וואלט געווען גע־פאהרען. איך בין אין יענע טעג געווען זעהר אפ־געהאלטען און פויל און כאטש די היץ אין שטאט האט געברענט נישט אויסצוהאלטען און ארויספא־רען פון שטאט איז געווען אומבעדינגט נויטיג האב איך זיך אלץ נישט געקאנט, בעסער געזאגט זיך געמוילט זיך צו בעשליסען אדער זיך א ריר צוטון פון שטאט.

דעם זעלבען אויפדערנאכט, אדער אפשר גאר צומארגענס, האב איך דורכבלעטערנדיג דאס נא־טיץ ביכעל זיך אפגעשטעלט ביי דער אדרעס פון דעם דערפעל, איך האב זי איבערגעלייענט איינ־מאל און נאכאמאל, כלומרשט איך האב פון דער אדרעס געוואלט געוואויר ווערען, צי דאס דערפעל וועט גוט זיין פאר מיינעטוועגען. אדורכלייענענדיג צוויי דריי מאל דאס זעלביגע האט זיך מיר פלוצ־לינג גענומען דוכטען, אז דעם נאמען פון דערפעל יאלאווע, האב איך שוין ווען ס'איז געהערט. פער־שטייט זיך אז איך האב אויף דעם קיין גרויס אכט נישט געלייגט. ממילא וואס עס דוכט זיך אויס, איך האב דעריבער גענומען קלערן וועגן עפיס אנדערש

אבער אין עטליכע מינוט ארום האב איך זיך פלוצלינג געכאפט אז איך קלער אלץ וועגען דעם דערפעל יאלאווע. ס'האט זיך מיר אויסגעדוכט. נישט אנדערש אז איך האב דעם דאזיגען נאמען שוין ווען עס איז געהערט און נישט סתם אזוי געהערט, נאר מיט דעם דאזיגען נאמען איז פער־בינדען עפיס א געשיכטע וואס עמיצער האט זי מיר אמאל דערציילט אדער איך האב זי ערגיץ אמאל געלייענט.

טרייב דעם נישט גוטען דורך דער טיר קומט ער דורכן פענסטער... וואס מעהר איך האב זיך געפלייסט נישט צו קלערען וועגען דעם, אלץ מער האבען זיך די געדאנקען געוויקעלט ארום דעם דאזיגען דערפעל. לכתחילה האב איך זיך געפרובט איינרעדען, אז איך האב דעם נאמען אין ערגיץ נישט געהערט, אז עס דוכט זיך מיר סתם אזוי אויס, נאר וואס ווייטער בין איך אבער געווארען איבערצייגטער, אז איך האב דעם נאמען שוין יא געהערט און ווי געזאגט נישט סתם געהערט דעם נאמען, נאר עפיס א געשיכטע, וואס איז מיט אט דעם נאמען פערבינדען.

איך האב זיך געשטארעט דערמאנען, וואסערע געשיכטע איך האב געהערט, האב אבער בשום אופן זיך נישט געקאנט דערמאנען. דאס האט גע־מוזט זיין שוין לאנג, וויבאלד עס איז מיר אזוי ארויס פון זכרון. אט האט מיר זיך געדוכט, אז איך האב שוין עפיס א פאדעם, וואס וועט מיך צו עפיס דערפירען און אט האב איך דעם פאדים פערלוירען און ווידער בשום אופן זיך נישט גע־קאנט דערמאנען וואס אזעלכעס עס איז דארטען פארגעקומען. אבער איך בין געווען זיכער, אז עפיס איז דארט פארגעקומען אין אט דעם דערפל יאלאווע, עפיס וואס האט מיך בשעתו זעהר פער־אינטערעסירט... מיין נייגעריגקייט איז אין מיר געוואקסען אין דעם פלאנטער פון וועלען זיך דער־מאנען און נישט קענען איז זיך צעוואקסען א מין געשפאנטע נייגעריגקייט, וואס האט מיך אינגאנצען פערכאפט און אנגעצונדען...

אויפצומארגענס, פערזארגענדיג עטליכע נוי־טיגע ענינים — בין איך ארויסגעפאהרען קיין יאלאווע.

(המשך מארגען)

נייער פאלקסבלאט

דאס לאדזער לעבען

נייער פאלקסבלאט

זונטאג
י"ג
17
תמוז תרצ"ב

יולי
זון-אויפגאנג 3.35
זון-אונטערגאנג 7.49

די לאדזער קראנקען-קאסע-אקושערקעס

זאלען בעהאנדעלט ווערען ווי די ווארשאווער

(1) אין שייכות דערמיט, וואס א גרויסע צאהל רעדוצירטע קראנקען-קאסע-אקושערקעס לייַדען איצט נויט, האט זיך א דעלעגאציע פון זיי געווענדעט אין ווארשא מיט אנ'אינטערווענץ ביים וויצע-ארבייטס-מיניסטער ראזשינאווסקי.

די דעלעגאציע האט געפאדערט, אז אין לאדז זאל לגבי די אקושערקעס איינגעפיהרט ווערען דער סיסטעם פון דער ווארשעווער קראנקען-קאסע, ווי דהיינו, אז די לייטערין פון א ראיאן איז א געוויסע אקושערקע, און די איבעריגע אקושערקעס, וואס וואוינען אין דעם זעלבען ראיאן זאלען אריינגעצויגען ווערען אין א ספעציעלער ליסטע. דער פערזיכערטער אין דער קראנקען-קאסע קאן דאן פאדערן די ראיאן-אקושערקע, אדער אויסקלויבען עמיצען פון דער ליסטע.

דער וויצע-מיניסטער ראזשינאווסקי האט דערקלערט, אז דאס מיניסטעריום וועט זיך פאזיטיוו בעציהען צו דעם דאזיגען ענין מאכענדיג אפהענגיג זיין ערלעדיגונג פון א הסכם מיט דער מאכט פון דער לאדזער קראנקען-קאסע.

PRYWATNE POGOTOWIE LEKARSKIE

TEL. 12-333. ZIELONA № 6.

Szybka pomoc lekarska.–Przewóz chorych.

טאמאשאווער קראנקען-קאסע

וויל ווערען זעלבסטשטענדיג

(2) די טאמאשאווער ארבייטער האבען נישט קיין איבעריגע הנאה דערפון, וואס מ'האט זייער קראנקען-קאסע אנגעשלאסען אין דער לאדזער, און ביי איטליכען געלעגענהייט דריקען זיי אויס זייער אומצופרידענהייט מיט דעם דאזיגען „שידוך".

אויף דער לעצטער פערזאמלונג, וואס איז ארגאניזירט געווארען דורך פארשטעהער פון ארבייטער-פעראיינען מיט'ן אנטייל פון פארשטעהער פון ארבייטסגעבער, איז בעשלאסען געווארען אַרויסצושיקען קיין ווארשא א דעלעגאציע, וועלכע וועט אינטערווענירען וועגען דעם, אז די קראנקען-קאסע אין טאמאשאוו-מאזאוויעצקי זאל ווערען זעלבסטשטענדיג.

ווען די מלוכה נעמט איבער

די עקזעקוציעס פון די זעלבסטפערוואלטונגען

(2) שוין אין 2 וואכען ארום קומט פאר דער ערשטער עטאפ פונ'ם איבערנעהמען דורך דער מלוכה די עקזעקוציע-אגענדעס פון די קאמונאל-פערבאנדען:

פונ'ם ערשטען אויגוסט ה. י. וועט די מלוכה מאכט איבערנעהמען דאס רעכט אויף עקזעקוציעס פון די שטאטישע זעלבסטפערוואלטונגען, פון פאוויאטען, אויסגעטיילטע און נישט אויסגעטיילטע שטעט.

דערנאך פונ'ם 1. נאוועמבער וועט דאס זעלבע געשעהען אין אלע וואיעוואדען-שטעט, ווי ביאליסטאק, קראקע, פויזען, לוצק, סטאניסלאוואוו, טארנאפאל, ווילנע א. אנד. מחוץ 3 וואיעוואדען-שטעט.

מיט'ן 1. אקטאבער ה. י. וועלען איבערגענומען ווערען די עקזעקוציעס אין ווארשא, לאדז און לעמבערג.

פערזיכערונגען פאר די סעזאן-ארבייטער.

(2) אויף דער לעצטער פערזאמלונג פון פארשטעהער פון סעזאן-ארבייטער און פון טעקסטיל-ארבייטער אין לאקאל פון „פראצא" איז בעשלאסען געווארען ארויסצושיקען קיין ווארשא א דעלעגאציע וועגען דעם ענין פערקלענערען די צאהל ארבייטס-טעג.

דער אנפיהרער פון פעראיין, דעפ. וואשקעוויטש האט אין זיין רעדע אונטערגעשטראכען, אז דער דאזיגער ענין אינטערעסירט סיי די סעזאן-ארבייטער, סיי די טעקסטיל-ארבייטער, מחמת ביים בעשטימען די פליכט פון אפארבייטען 26 פולע זעקס טאגעדיגע ארבייטס-וואכען, וואלטען ווינציגסטענס 40 פראצענט טעקסטיל-ארבייטער געקאנט פערלירען זייערע רעכט אויף אונטערשטיצונגען.

סענסאציאנעלער ארעסט

פון א לאדזער יונגערמאן אין ווילנע

ווילנע.

נעכטען איז אין א היגען האטעל ארעסטירט געווארען דער יודישער יונגערמאן אברהם סאדקין פון לאדז, וועלכער איז ארומגעזוכט געווארען דורך די אויספארשונגס-אמטען פון גאנץ פוילען פאר א רייה בעגאנגענע דורך איהם אפערעס און שווינדלעריייען.

ארומקומענדיג קיין ווילנע האט זיך דער אפעריסט סאדקין געמאלדען אין האטעל אויפ'ן סמך פון א פאלשען דאקומענט אלס יואל ליפשיץ און האט גענומען „פיהרען געשעפטען".

ער האט דא אפגעשטאט א בעזוך אין א רייה ווילנער פירמעס און פארגעלייגט זיי צו קויפען ביי איהם מאנופאקטור-סחורה אויף אויסערגעוועהנליך גוטע בעדינגונגען. פיל סוחרים און אפילו פריוואטע פערזאנען האבען נישט געקאנט ביישטיין דעם נסיון און האבען געמאכט ביי איהם בעשטעלונגען און פערשטעהט זיך, געגעבען האנד-געלד. דער אפעריסט האט אנגעכאפט 6 טויזענד זל.

מיט דער טעטיגקייט פון „האנדעלס"-פארשטעהער האט זיך שטארק פעראינטערעסירט די פאליציי, וועלכע האט איהם פערהאלטען אין לעצטען מאמענט פאר זיין פליטה פון ווילנע.

כאראקטעריסטיש איז, אז ווען די פאליציי איז געקומען איהם פערהאלטען האט מען ביי איהם אין צימער געטראפען די פרוי פון א היגען סוחר, וועלכען דער אפעריסט האט בעשווינדעלט אויף קרוב 500 זל.

ביים צונויפשטעלען דעם פראטאקאל פון ארעסט האט די פרוי מיט טרעהרען אין די אויגען געבעטען אויסצומיידען איהר פאמיליע, איהר פערלאנג איז בעפרידיגט געווארען.

דער שווינדלער איז איינגעזעצט געווארען הינטער די קראטען.

היינט און פאלג. טעג!

ריהרענדע דראמע, פול מיט סענטימענטען, גרויסע ליבע און אפפערונג

די ליבעלעך פון א זינגערין

אין די הויפט-ראלען: די פרימאדאנע פון דער ניו-יארקער אפערע GRACE MOORE ווי אויך דער בערימטער כאראקטער-שוישפילער ANDRE LAGUET.

אויסער'ן פראגראם: לאנד-אקטואליטעטען

הנחה-בילעטען גילטיג אהן בעגרענצונגען. דער זאל איז מעכאניש ווענטילירט און געקיהלט. — אנהויב 5.30 נאכמ., שבת און זונטאג— 2.30 בייטאג.

אנ'אנפאל

(–) יונה פאקולא, בערעק יאסעלעוויטש 18, וועלכע דאט א געוועלבעל אין גראבעניק איז נעכטען אין אוונט געגאנגען פון גראבעניק קיין לאדז מיט זיין שותף יצחק באיאק, פעפער גאס 12, זענען זיי בעפאלען געווארען פון 6 כוליגאנעס, וועלכע האבען זיי געשלאגען און צוגערויבט א געוויסע סומע געלד.

פאקולא האט צווישען די כוליגאנעס דערקענט א זוהן פון ארטיגען פייער ראזען.

די געליטענע האבען וועגען אנפאל געמאלדען דער פאליציי.

פאליטישע ארעסטען אין פיעטרקאוו

(2) אין פיעטרקאוו זענען די לעצטע טעג אדורכגעפיהרט געווארען שטרענגע רעוויזיעס און ארעסטען פון פערזאנען, וועלכע מען איז חושד אין פיהרען א קאמוניסטישע טעטיגקייט.

מ'האט ביי זיי געפונען א סך קאמוניסטישע ליטעראטור א. א. קאמפראמיטירענדע דאקומענטן.

די ארעסטירטע זענען איבערגעגעבען געווארען אין רשות פונ'ם אויספארשונגס-ריכטער.

אפטייקען

היינטיגע נאכט-דיזשורען

(2) היינט בייַנאכט דיזשורירען: מ. קאצפערקיעוויטש (זגערזשער 54) י. סימקעוויטש, (קאפערניקא 26) י. זונדעלעוויטש (פיעטרקאווער 25) סאקאלעוויטש און שאט (פשעיאזד 19) מ' ליפיעץ פעטריקאווער 193) ריכטער און לאעאדא (11 ליסטאפאד 86).

אנ'אלטער מנובל

אנשטאט צו זאגען תהלים, טוט ער עפיס אנדערש...

(2) אויף וואלבארסקא 21 וואוינט דער קלייַנהענדלער ישראל שעוק, וועלכער איז שוין זיבעציג עטליכע יאהר אנ'אלמן.

דער דאזיגער שעוק, וועלכער איז שוין א בן ששים האט נישט קיין דינסט-מיידעל אין שטוב.

מחמת דעם פלעגט ער זיך אפט בענוצען מיט שכנישע קינדער ביים וועלען עפיס קויפען אין געוועלב.

שוין א היבשע צייט האט ער „געשאפט" מיט א שכנ'ס א 5-יאהריג טעכטערל, רחל'ע האנדעלסמאן.

לעצטענס האבען די עלטערן פונם מיידעלע בעמערקט, אז דאס קינד פיהרט זיך עפיס אויף אויסטערליש.

מ'איז צוגעשטאנען צו רחל'ן, זי זאל זאגען, וואס מיט איהר איז און פון איהרע נאאיווע קינדערישע רייד איז מען דערגאנגען, אז דער אלטער שעוק טוט אפ מיט איהר מיאוס'ע זאכען...

דער ענין איז אריבער אין קאמיסאריאט, און שוין ביים אנהויב פארשען דעם אלטען מנובל — האט מען איהם ארעסטירט.

געענדיגט דער שטרייק אין „טעאדאר פינסטערס" פלוש-פאבריק

(2) נאך א לאנגער צייט שטרייקען איז דער סכסוך אין דער פליוש-פירמע „טעאדאר פינסטער" ליקווידירט געווארען דורכדעם, וואס די פירמע האט א געוויסען שטאבילען לוין-טאריף, און מארגען טרעטען שוין צו די ארבייטער צו דער ארבייט.

זיך צוגעאיילט דעם טויט

דער שווינדזיכטיגער ארבייטסלאזער הענגט זיך אויף די טרעפען

(2) עהערנעכטען אין אווענט האבען די לאקאטארן פון ראיטערא 6 געפונען אויף די טרעפען אנ'אויפגעהאנגענעם, טעאדאר יאניאק'ן.

די סיבה פונ'ם זעלבסטמארד זאל זיין די, וואס יאניאק האט געליטען אויף א שווערען לונגען-פעהלער און איז חוץ מזה געווען שרעקליך ארים, אזוי אז ער האט זיך נישט געקענט היילען, און נישט אויסהאלטען זיך.

א הוראגאן איבער טושין

פרייטאג אין אווענט האט זיך איבער טושין און סביבה אריבערגעטראגען א געוואלדיגער הוראגאן, בעגלייט פון א האגעל, שלאגס-רעגען, בליצען און דונערן.

העכער 1000 מארגעס ערד זענען פערפלייצט געווארען, 200 דעכער זענען אראפגעריסען געווארען און אייניגע טויזענד פייגעל זענען אומגעקומען.

עס איז געשאפען געווארען א הילף-קאמיטעט לטובת די געליטענע.

א שווער לעבען, נעבער

זייל מען אביסעל ראמאנסירען, קריגט מען געבראכען די ביינער

(2) די 33-יאהריגע אפאלאניא פאלוס, א דינסטמיידעל פון פאך, איז נעכטען ארויס „אויף שפאנציר" מיט עפיס אנ'אומבעקאנטען יונגערמאן.

אוועק איז מען קיין קאושין, און דער סוף איז געווען, אז דער יונגערמאן האט רעאגירענדיג אוודאי אויף דער מיידעלס טענות — זי שטארק צושלאגען.

פאגאטאוויע האט זי מיט 3 טיפע וואונדן אין קאפ אפגעפיהרט אין דער שטאטישער זביארניע.

א שרפה

אויף פיעטריקאווער 17 האט פרייטאג אויסגעבראכען א שרפה אין בנין וואס שטעהט אין דערמיט פון הויף.

נאך פיל מיה איז די פייערלעשער געלונגען צו פערלעשען דאס פייער, וואס האט געמאכט א גרויסען היזק.

יודיש טעאטער אין „פילהארמאניע"

פערבאנד-טרופע פון א.א.פ. אין פוילען. אנפיהרונג: א. בעזמאן.

דאס שענסטע און דאס בעסטע וואס לאדז האט ביז יעצט געזעהען, איז די גלענצענדע קאמישע אפערעטע

אוונד-פרייזען פון 50 גר. ביז 2 זל.

דאס בעקער'ס טעכטערל

אין 3 אקטען פון קאראלאווא און וואגשאר. — רעזשי: קאמבאראוו, וואס ווערט היינט, זונטאג געשפילט צום 2-טען מאל מיט די גלענצענדע אפערעטען-שוישפילערין

מרים קאראלאווא

אין דער הויפט-ראלע. מיט אנטייל פון יוגענדליכען ליבהאבער אדאלף טעפנער און דעם פענאמענאלען טענצער פ. קאמבאראוו.

בעמערקונג: אין 2-טען אקט אין קאבארעט ווערט דורך פ' קאראלאווא אויסגעפיהרט א פאפורי פון אינטערנאציאנאלע לידער און ה' קאמבאראוו פיהרט אויס אקראבאטישע טענץ.

בילעטען צו בעקומען אין קאסע פון פילהארמאניע.

דער עהערנעכטיגער שטורעם

האט געבושעוועט בלויז אינם מזרח-טייל פון דער שטאט

(ב) עהערנעכטען איז איבער לאדז אדורכ־געגאנגען א שטורעם, בעת וועלכען עס האט זיך געלאזט אבסערווירען א מערקווירדיגע ע־שיינונג: אין די מיטאג-שעה'ן, בעת דער הימעל איז געווען קלאהר און לויטער, האט מען פלוצים דער־הערט דונערן...

אין מיטען שטאט זענען ארונטערגעפאלען א פאר טראפענס רעגען און גלייך אויפגעהערט, בעת אין דער מזרח-טייל פון דער שטאט האט זיך געמאכט די ריכטיגע סומאטאכע – דונערן און בליצען מיט א גוס-רעגען און מיט א שטורעם ווינד, וואס האט אין דער ווידזעווער געגענד בעזונדערס אנגעמאכט גרויסע היזקות, פערגיסענדיג אין עט־ליכע פאלען וואוינונגען, מחמת צובראכענע-געזימס רעגע דעכער.

היינט — גראנדיעזע גארטען=פערוויילונג

לטובת דעם יתומים=הויז (זגערזשער 40)

היינט ארדענט איין דאס יתומים-הויז זגער־זשער 40 א גרויסע גארטען-פערוויילונג אין העל־לענאוו.

דאס יתומים-הויז, וועלכעס געפינט זיך אין הארץ פון דער אלטשטאט, געהער אהן א ספק צו די וויכטיגסטע ערציהונגס-אנשטאלטען אין אונזער שטאט, וואו ס'ווערט געזארגט פאר'ן קערפער און פאר דער נשמה פון קינד.

נישט קוקענדיג אויף דער שווערער פינאנ־ציעלער לאגע אין וועלכען דאס יתומים-הויז גע־פינט זיך, האט זיך די פערוואלטונג די גרעסטע מיה געגעבען, אזוי ווי אלע יאהר — אויך היי־יאהר די קינדער ארויסצושיקען אין דער זומער־קאלאניע קיין פאדעמביצע.

אגב איז כדאי צו בעמערקען, אז די דא־זיגע סימפאטישע אינסטיטוציע, האט בעת דעם לעצטען שלאקס-רעגען געליטען פון דער פערפלייצונג א גרויסען שאדען.

די היינטיגע פערוויילונג דארף שטארקען די מיטלען פון דעם יתומים-הויז. ס'איז דערום צו האפען, אז די היינטיגע פערוויילונג אין „העלענאוו" וועט ווארעם אונטערשטיצט ווערען, און אזוי ארום דער פערוואלטונג געבען די מעגליכקייט, פארטצוזעצען די ארבייט לטובת די יתומים, וואס ווערען דערצויגען אין דער דאזיגער וויכטיגער אנשטאלט.

א וואזשנע סובלאקאטארקע

וואס די באלעבאסטע אפילו ווייסט נישט ווי זי הייסט

(ב) פעשע בראזין (פון זשעלאזנא 48) האט געמאלדען אין דער פאליציי, אז איהר סובלאקא־טארקע, א געוויסע העלא, וואס דעם פאמיליען־נאמען איהרען ווייסט זי נישט, האט צוגענומען פון איהר שטוב פערשידענע חפצים פאר צנ'ערך 300 זלאטעס און איז ענטלאפען.

בע'גנב'עט היינצלען

גנבים האבען זיך אריינגעריסען אין היינ־צעלס פאלאץ אין יוליאנאוו און פון דארט ארויס־גע'גנב'עט ווערטפולע ביזשוטעריע.

פאליציי זוכט די גנבים.

לאדזשער שטאט=טעאטער, ציגעל=גאס 27

יודיש דראמאטיש טעאטער אין פוילען

XVII יאר — ווילנער טרופע — דיר. מ. מזאה

לעצטע גאסטשפילן פון זיגמונט טורקאוו

היינט, זונטאג, דעם 17־טען יולי ד. י. 9 אווענט – 10־טער גאסט=אויפטריט פון

זיגמונט טורקאוו

— אין —

„אנכל מאזעס"

3 אקטן מיט פראלאג (6 בילדער) פון שלום אש.

דראמאטיזירט: אידא קאמינסקא. רעזשי: ז. טורקאוו.

בילעטן פון 50 גר. און צו באקומען אין די שטאט-טעאטער-קאסעס: פון 1 ביז 3 נאכמ. אין באסטעל-קאסע (טראוגוטא 1, קאמעראל-טעאטער), פון 7 אווענט אין שטאט-טעאטער

פריהער א פאפיראס

דערנאך — געלד אויף בראנפען, און לסוף מיט רעוואלווער איז קאפ

(ב) געהט זיך אזוי דער 26־יאהריגער שלמה פשעגורסקי — יועל צעדערבוים — (פון קרוטקע 7[5) מיט דער פאלנאצנע גאס, קומט צו איהם צו איי־נער א פערשוין און בעט ביי איהם א פאפיראס.

— א פאפיראס? מילא, נא־דיר א פאפיראס!

— און אז פשיגורסקי גיט איהם דעם פאפיראס, מיינט ער, אז ער איז שוין פטור.

לאזט זיך גאר נישט אויס! דער פערשוין בעט, ער זאל איהם נאך געבען געלד אויף בראנ־פען....

און אז פשיגורסקי זאגט, אז לאו דווקא — בעקומט ער פון דעם פערשוין א פעסטען זעץ מיט א רעוואלווער־קאלבע איבערן קאפ און — ענטלויפט.

מ'האט צו פשיגורסקין געמוזט ארויסרופען פאגאטאוויע.

ביי מאגען, דארם און שטאפוועקסעל=ליידען

פיהרט דער נעבעריך פון נאטירליכען ביטערוואסער

Franciszka Józefa

די פערדויאונגס-ארגאנען צו א רעגעלמעסיגער טע־טיקייט צוריק און פערלייכטערט אזוי, אז די נארונגס-שטא־פען געהען אין בלוט אריין.

צו בעקומען אין אלע אפטייקען און סקלאד-אפטעטשנעס.

ראדיא=פראגראם

זונטאג, דעם 17 יולי

10,00 גאטעס-דינסט, 11.58 צייט-סיגנאל, 12,10 מעטעארא לאגישער קאמוניקאט, 12,15 מו־זיקאלישער פריהמארגען, בעת דער פויזע א קאנ־צערט-רעפעראט, 3,25 קאנצערט, 3,40 ראדיא-וואך פאר יוגענד", 3,52 רעפעראט פאר עלטערע קינ־דער, 4,05 גראמאפאן-פליטען, 4,45 וויכטיגע ידיעות, 5 קאנצערט, 6 רעפעראט, 6,20 טאנץ־מוזיק, 7,15 פערשידענעס, 7,55 פאסט-קעסטעל, 8 פאפולערער קאנצערט, בעת דער פויזע—ליטע־ראַרישע פערטעל-שעה, 9,50 ספארט ידיעות פון דער פראווינץ, 10,00 טאנץ-מוזיק, 10,40 קאמו־ניקאט פון דער מעטעארא לאגישער מיליטערישער הזיטס-סטאציע פאר לופטפליהער, 10,45 ספארט־ידיעות פון ווארשא, 10,50 טאנץ-מוזיק.

חדר „תורה ודת"

מיט גן=ילדים

פל. וואלבאשטשי (נייע שטאט) 6

מאכט בעקאנט דאס נאך א גרינדליכען רעמאנט ווערט דאס חדר צום נייעם שול-יאהר פולשטענדיג רעארגאניזירט און פערפולקאמט אויף אלע געביטען פון למודי קודש און למודי חול.

איינשרייבונגען פון נייע תלמידים אויפ'ן קומענדיגען שול-יאהר 1932/33 אין אלע מחלקות ווי אויך אין גן=ילדים (פרעבעל-שול) קומען פאר פון כ"ג אייר (29 מאי) פון 9–1 טעגליך.

עלטערן! פערשרייבט אייערע קינדער אין חדר „תורה ודת" ווי ס'ווערט געלייגט גרויס אכט אויף דער ערציהונג און דרך-ארץ'דיגע אויפפיהרונג און ס'ווערט געלערנט דורך מלמדים ספעציאליסטען תורה ודרך ארץ און אלעס, וואס א יודיש קינד דארף צו וויסען!

קינדער פון 4 ביז 8 יאהר ווערען אהיים געפיהרט דורך א ספעציעלען מענש.

צוליב'ן קריזיס הנחה=פרייזען

וואס די פרעסע שרייבט וועגן מרים קאראלאווא

„מארגענבלאט" (לעמבערג)

...פול מיט טעמפעראמענט, גרויס פערשטענד־ניש און אויפפיהר אייגענשאפטען פאר ראלען, די גאב אויף צו בעגייסטערען דאס אודיטאריום מיט שפילען און זינגען, שאפען א קאנטאקט צווישען עולם און ביהנע אויף א סובטעלען אופן, — אט דאס אלץ בעזיצט מרים קאראלאווא. א פון גאט־געבענשטע קינסטלערין, וואס קען שפילען שעה'ן לאנג און מען זעהט נישט קיין שום מידקייט און בעווייזט צו דערהאלטען אין דער זעלביגער פריי־שער שטימונג אין דער גאנצער צייט — דעם גאנ־צען עולם. די פיעסע „דעם בעקערס טאכטער" אין וועלכער מרים קאראלאווא פיהרט אויס די טיטול ראלע געהערט צום סארט פיעסען פון לייכטען זשאנר, וואס שטעלען נישט קיין גרויסע פאדערונגען אבער וועלכע קאנען פערשאפען א שטיקעל עונג רוחני. מרים קאראלאווא האט מיט איהרע ערשטע אויפטריטען גענומען דעם לעמבערגער טעאטער־עולם

טעאטער און „קינא" (ווארשא)

...אין צענטראל-טעאטער גאסטראלירט איצט איינע א טאלאנטפולע יודישע ארטיסטקע מרים קאראלאווא. זי ברענט ממש אויף דער ביהנע, זי זינגט, טאנצט, זאגט וויצען, דערציילט גאנץ בעחנט אנעקדאטען און „נעמט" דעם עולם.

DR. MED. J. LUBICZ

כירורג=ארטאפעד

פאלודניאווא 9, טעל. 17=183

קראנקהייטען פון די ביינער, געלענקען, פערקרימונגען פון די פלייצעס און גלידער אייגענע פראצאווניע פון זעלבסטשטענדיגע ארטאפעדישע אפאראטען ווי: הקלארקעס אויף פלאטפוסען, כירורגישע העגד אונ' פוס, גארסעטען א. א. וו.

נעהמט אן פון 2.30 ביז 4.30 נאכמיטאג.

Dr. Z. Rakowski

ספעציאליסט פאר אויערן-, נאז-, האלז־ און לונגען-קראנקהייטען

11=טען ליסטאפאד 9

(קאנסטאנטינער), טעלעפאן 127-81

שפרעכשטונדען פון 10—12 און 5—7, נעהמט אויך אן און לעטשניצע זגערזשער 17 פון 10—12.

ר. איזראעל

דאס בופעט=מיידעל

א סענסאציאנעל=עראטישער ראמאן פון דער לאדזשער ווירקליכקייט

(70

דער קראנקער איז נישט געשטארבען, פער־קעהרט איהם האט אנגעהויבען כסדר בעסער צו־ווערען. מיט יעדען טאג, האט דער פיבער אפגע־טרעטען און דאס בעוואוסטזיין האט זיך צו איהם צוריקגעקעהרט. די ערשטע טעג האט ער זיך נאך נישט אריענטירט, וואו ער געפינט זיך, האט זיך נאך נישט אפגעגעבען קיין חשבון פון דעם, וואס ס'איז פארגעקומען. נישט בעריש און נישט מאנקע האבען איהם דעמאלט געפייניגט מיט קיין שום פראגען און געווארט ביז ער וועט אליין אנהויבען צו רעדען און זיך אינטערעסירען מיט זיין אייגענעם גורל. מאנקע איז געווען אין א גוטען הומאר, זי איז געווען שטארק צופרידען דערפון, וואס זיי האט זיך איינגעגעבען אפצוראטעווען דעם אומגליקליכען מע־נשען פון טויט. און איינמאל בייטאכט, ווען די אויס־געמאטערטע מאנקע איז געזעסען נעבען דעם בעט פון דעם קראנקען, איהר קאפ אנגעלעהנט אויף בע־רישס ארים, האט דער קראנקער זיך אויפגעזעצט אויף זיינע עלענבויגענס, זיך ארומגעקוקט אין אלע זייטען און אפשטעלענדיג זיין בליק אויף מאנקען מיט בערישען, האט ער דאס ערשטע מאל זייט צוויי וואכען, ארויסגעשעפטשעט.

— ווער זענט איהר גוטע מענשען, וואו געפין איך זיך.

— איהר געפינט זיך אויף א זיכערען ארט, האט מאנקע געענטפערט, איהר זענט זעהר קראנק געווען און מיר האבען אייך געהאלפען מיט וואס ס'איז נאר מעגליך געווען.

— איך ווייס דאס און איך וועל אייך הערפאר אפדאנקען. איך געדענק שוין איצט אלץ, איך געדענק די בריוועלעך, וואס איך האב בעקומען אין טורמע וועגען דעם, אז פון מיין שרעקליכער קאמער איז מעגליך צו ענטלויפען, דאן די אנדערע בריוועלעך, ווי אזוי איך זאל ענטלויפען. דאן דעם שטריק, וואס איך האב בעקומען, דאן דאס ענט־לויפען אליין.

— ווי אין פיבער, אהן אייגענעם פערשטאנד, האב איך געטון אזוי ווי אין דעם בריוועל איז געזאגט געווארען. איך האב ארויסגענומען אייז ציגעל נאך דער אנדערער, די ציגעל האבען זיך אליין אונטערגעגעבען און מיט יעדער ציגעל, וואס איך האב ארויסגענומען, האט זיך מיין האפנונג פערשטארקט. די האפנונג צו בעווייזען מיין אונ־שולד, צוריקצוגעבען מיינע קינדער אן עהרליכען טאטען, מיין פרוי אן אנשטענדיגען מאן.

— די ציגעל האבען מיר זיך אליין אונטערגע־געבען און שוין נאך א געוויסע צייט, איך ווייס נישט וויפיל ס'האט געדויערט א שעה אדער מעהר, בין איך געווען אויפ'ן דאך. איך בין שוין דעמאלט געגאנגען אהן אפהאלט, אהן שום אפשטעל, נאר ווייטער, נאר ווייטער... איך האב בעפעסטיגט דעם שטריק, וואס איך האב געהאט ביי זיך. ווי א קאץ זיך ארויפגעלאזען אויפ'ן גאס און דאן האבען מיינע פיס אנגעריהרט דעם פלאסטער פון טראטואר, וועל־כען איך האב שוין אזוי לאנג נישט בעריהרט און נישט געזעהען. איך האב שוין מעהר נישט געהאט קיין כח. איך בין געבליבען ליגען אויפ'ן גאס אהן בעוואוסטזיין און געמיינט, אז אט, אט, כאפט מען מיך און מ'שיקט מיך צוריק אין מיין שרעקליכער קאמער אריין. איך האב בעסער גע־וואלט שטארבען, איידער צוריק געהען אהין.

— דערווייל האבען מיך צוויי שטארקע הענד געכאפט און מיך ערגעץ־וואו אוועקגעטראגען, דא אהער, איך ווייס נישט, ווער דאס איז געווען, אבער איך דערקען אייך, דאס זענט איהר געווען, זענט איהר מענשען, אדער מלאכים? פארוואס האט איהר מיר אזוי פיל גוטס געטון.

— דאס ווייס איך נאך אליין נישט, האט בע־ריש געזאגט, איך בין א פראסטער מענש, א געווע־זענער גנב. איך האב אייך געהאלפען צו ענטלויפען פון טורמע און ווייס נישט פארוואס, איך האב אייך בלויז צוויי מאל געזעהען, ווען איך האב אייך גע־ברענגט מיטאג אין אייער קאמער אריין. איהר האט צו מיר געוואלט עפעס זאגען אויף יודיש, נאר איהר האט נישט בעוויזען, אייערע אויגען האבען אזויפיל גערעדט, אייער בליק האט אזויפיל געזאגט, אז איך האב מיט אלע מעגליכקייטען געוואלט אייך העלפען, אזוי איז געקומען דערצו, אז איך און אויך דאס מיידעל, וואס איהר זעהט דא, האבען אייך געהאלפען ענטלויפען און איהר געפינט זיך איצט ביי מיר אין שטוב.

א שטילקייט האט געהערשט אין שטוב, ביז דער אומבעקאנטער האט זיך ווידער אנגערופען:

— אין וועלכער שטאט געפין איך זיך?

— אין לאדז.

— אין לאדז? אין מיין שטאט, דא, וואו ס'גע־פינען זיך מיין פרוי און קינדער? אפשר וואלט בע־סער געווען, ווען איך זאל זיך דא נישט געפינען. מיין פרוי וויל פון מיר זיכער נישט מעהר וויסען, זי האט זיכער פערבאטען די צוויי קליינע קינדער־לעך צו דערמאהנען מיין נאמען. קיינער האט מיך מעהר נישט געוואלט זעהן, קיינער האט זיך מיט מיר נישט אינטערעסירט, נישט זי, נישט מיינע פריינד, זיי זענען זיכער, אז איך בין א שרעקליכער פערברעכער, אזוי גוט ווי דאס געריכט איז אין דעם זיכער געווען, זיי קענען נישט גלויבען און קיינער וועט נישט גלויבען, אז איך בין נישט שולדיג, אז אומשולדיג האבען זיי מיך פער'משפט. אז אומשולדיג האבען זיי מיך פערטיידיגט.

מאנקע איז אויפגעשפרונגען פון ארט. זי איז צוגעלאפען צום טיש, אויף וועלכען ס'האט זיך גע־האנגען אריין און דערמיט פון דער נאהענט בעלויכטען לויכט א קליינ'נאפט־לעמפעל, האט עס גענומען אין דעם קראנקענס פנים. וואס מעהר זי האט געקוקט אלץ בלייכער איז זי געווארען, אלץ מעהר האבען איהרע הענד אנגעהויבען צו ציטערען, מיט מיה האט זי זיך בעהערשט, אז דאס לעמפעל זאל איהר נישט ארויספאלען פון דער האנד. בעריש האט בעמערקט די ענדערונג ביי מאנקען, איז צוגע־גאנגען צו איהר און געפרעגט:

— מאנקע, וואס איז דיר, וואס איז דיר גע־שעהן?

מאנקע האט נאך אלץ נישט געקענט קומען צו זיך. זי האט זיך צוגעבויגען נאהענט צום קראנ־קענס בעט, אזוי ווי זי וואלט זיך געוואלט איבער־צייגען, צי דאס, וואס זי זעהט איז נישט קיין חלום.

(פארטזעצונג קומט).

MORTIN

PRIMA// W BLASZANYM ROZPYLACZU
NISZCZY DOSZCZĘTNIE KARALUCHY PLUSKWY MUCHY, MOLE PCHŁY I T. P.

Dr. med. REICHER
פאלודניאווא 28, טעל. 20193
ספעציאל-ארצט פאר מענער-שוואכע-בעהאנדלונג
צוריקגעקעהרט.
נעהמט אן פון 8 — 11 פריה און פון 5 — 8 אוועבד
זונטאג און יום-טובים פון 9 — 1 בייטאג.

„ראספוטין“ אין טעאטער „סקאלא“

היינט זונטאג „ראספוטין“ צום לעצטען מאל. ס'איז איבריג צו אונטערשטרייכען אז די פיעסע האט דעם גרעסטען ערפאלג און דאס איז א דאנק דעם שפילען פון גלענצענדען אנסאמבל, מיט בערטא גערסטען בראש.

די פיעסע ווערט אראפגענומען פון רעפערטואר צוליב דעם, וואס מאנטאג און דינסטאג, ווערט שוין געגעבען א נייע פרעמיערע „מאדאם X“.

פון דער „ווילנער טרופע“

דיר. מ. מזאה

שוין בלויז עטליכע טעג פערבלייבט אויפן אפיש שלום אש'ס „אנקעל מאזעס“ מיט זיגמונט טורקאוו, כדי אפצוטרעטען דאס ארט פאר א נייע אויפפיהרונג, וואס קומט די טעג.

היינט — אנקעל מאזעס צום 10 מאל צו פאפולערע פרייזען.

טעאטער „סקאלא“, שרודמיעסקא 15.
גאסטשפילען פ'ן דער וועלט-בעריהמטער קינסטלערין, שטערן פון ניו-יארקער קונסט-טעאטער
בערטא גערסטען מיט אנטייל פון קלארא סעגאלאוויטש
היינט, זונטאג, 9 אווענט צום לעצטען מאל! פאפול. פרייזען פון 50 גר. ביז 2 זל.
ראספוטין
ביהנע-רעפערטואר אין 6 בילדער מיט פראלאג פון אל. טאלסטאי און שטשעגאלעוו.
רעזשיסירט, איבערזעצט און ניי-אינסצעניזירט: מארק ארנשטיין.
אין IV בילד: ציגיינער-קאבארעט, אין וועלכען עס בעטייליגט זיך א אריגינעלער ציגיינער-טאבאר פון סאליסטען און טענצער.
[…]עטן אין קאסע פון 11—1 און 5—9. דאס טעאטער איז מעכאניש ווענטילירט און מ'איז זעהר קיהל.
אנאנס! מאנטאג, 18 טן און דינסטאג 19-טן, 9 אוו. פרעמיערע „מאדאם איקס“
מיטוואך, דעם 20-טן יולי — א: גרויסער רעווי-פראגראם ב: אוונט פאר שטרויענע אלמנס!

דער טראגיש-אומגעקומענער שיך-קעניג ט. באטיא

(ענדע פון 4-טע זייט)

איך געדענק נישט — האט באטיא אמאל געזאגט — אז איך זאל אמאל, זייענדיג א קינד, ווען נישט איז אויסגעבען אפילו איין גראשען אויף זיסקייטען"...

ווען באטיא איז אלט געווען 9 יאהר, איז ביי איהם געשטארבען די מוטער און דער פאטער זיינער איז פון זליין ארגבערגעפאהרען אין דעם שטעטעל גראדישט. דער קליינער באטיא האט שוין פערשטאנען, אז ווען עס געהן דעם פאטער'ס געשעפטען, וועט ער האבען וואס צו עסען, און או'ב נישט,—וועט ער מוזען הונגערן. האט ער טאקע געוואוסט וואס צו טון, כדי נישט צו הונגערן...

דער פאטער זיינער האט דאן געהאנדעלט מיט פרוכטען און באטיא האט געדארפט זיך אפגעבען מיט זאמלען און היטען די פרוכט.

אין עטליכע יאהר ארום האט דער פאטער געעפענט א שוך-ווערקשטוב און דער שילער פון דריטען קלאס — טאמאס באטיא — איז געווען אר ביימע צום טאטען אין ווערקשטוב.

פונדעסטוועגען דאט זיך אבער דער קליינער באטיא נישט בעגנוגענט מיט אויספערטיגען שיך אליין, — איהם האט זיך געוואלט עפעס לייענען... דער פאטער זיינער איז געווען כמעט אנ'אנאלפאבעט און דער איינציגער בוך, וואס ער האט געפונען אין שטוב, איז געווען א קאלענדאר. ביכער און ציימונגען זענען אנ'ענין פאר „גרויסע לייט“, אבער נישט פאר קיין שוסטערס", — פלעגט דער טאטע זאגען.

איז טאקע דער שוסטער-פאך געווען פאר טאמאס באטיא'ן די בעסטע שול.

צו פופצעהן יאהר איז שוין טאמאס געווען א זעלבסטשטענדיגער מענש און ער האט געבעטען, או דער פאטער זאל איהם אויסצאהלען דעם חלק פון דער מוטער'ס ירושה, וואס געהערט איהם. ווען דער פאטער האט דאס נישט געוואלט טון, איז באטיא אוועקגעפאהרען קיין ווין, האט געליען ביי זיין שוועסטער דרייסיג גולדען, געעפענט א ווערקשטוב און אנגעהויבען צו פאבריצירען האלבע שיך „מיקארא".

דער דאזיגער שריט האט זיך אבער נישט איינגעגעבען — עס האט זיך ארויסגעוויזען, אז אויף דער סחורה זענען נישטא קיין בעלנים. טאמאס באטיא האט זיך צוריק אומגעקעהרט צום פאטער. מיט'ן האנדעל אויפ'ן מארק האט זיך אבער באטיא נישט געוואלט בעגנוגענען. ער האט דערהערט, אז אין פראג קען מען מאכען גוטע געשעפטען. האט באטיא געקויפט א קארטע, אויף איהר אויסגעזוכט די דאזיגע גרויסע שטאט, בעקומען פופציג גולדען און זיך געלאזט אין וועג. געגעסען האט באטיא שווארצע ברויט מיט וואסער און זיך געוואלגערט אויף די וואקזאלען. א סך סוחרים האבען זיך נישט געוואלט פערבינדען מיט דעם קליינעם יונגעל, וואס קאן נישט שרייבען... דאך איז איהם געלונגען צו „ענטדעקען" פראג און אנקניפען סוחר'ישע בעציהונגען מיט א גאנצע רייה אנגעזעהענע סוחרים.

צו אכצעהן יאהר האט באטיא בעשלאסען זיך אפצוטיילען פון פאטער און עפענען אנ'אייגענעם געשעפט. באטיא איז געווארן זעלבסטשטענדיג.

אין אנהויב זענען זיינע געשעפטען געגאנגען זעהר שלעכט און ער האט אפילו איינמאל באנקראטירט. אינגיכען העט ער זיך אבער ווידער ארויפגעארבייט און אין א קורצע צייט ארום געעפענט אין זלין א פאבריק און אט דא הויבט זיך אן די גלענצענדע קאריערע פון אט דעם טראגיש אומגעקומענעם שיך-קעניג טאמאס באטיא.

(סוף מארגען)

קליינע אנאנסען
אין „נייעם פאלקסבלאט“
זענען אגוט און ביליג מיטעל
צו שטעלן זיך אין פארבינדונג מיט די פעראינטערעסירטע!
ווער עס וויל: 1) געפינען א לאקאטאר אדער א סובלאקאטאר
2) געפינען א וואוינונג אדער אנ'צימער
3) געפינען אנ'ארבייטער, אנ'אנגעשטעלטען
4) פערקויפען א הויז אדער א געגנשטאנד
5) קויפען עפעס געלעגענהייטליך
6) בעקומען א פאסטען —
זאל אויפגעבען א קליינע אנאנס אין „נ' פאלקסבלאט“

פיצעס
פאר גראפישע אנשטאלטען דרוקערייען און פערלאגס עמפפעהלט
די איינציגע אידישע ציגקאגראפיע אין לאדז
מאנופאקטורנא 104
„גלאבוס“ טעל.: 241-24

קויפט נור פון די 1-טע קוועלע
גרויסער אויסוואהל

שפאצירוואגענס
אייזענע - ניקעל-
בעטען
מאטראצען
ספרענזינאווע "Patent".
ווישמאטשקעס אמעריקאנער
צו בעקומען אין פאבריקס-לאגער
„DOBROPOL", Łódź
Piotrkowska 73 (אין הויף)

שייטלען מיט פאריזער שרינדען
ווי אויך פערטיגע שייטלען
צו ביליגע פרייזען
ביי פרוי ב. פארזשוצקא, קאמיעננא 5
2-טער הויף, לינקס. 2-טער שטאק.

גענעז שווים פון פיס!
גענעז ארציסקעס! נוצט נור דעם שוין זייט 25 יאהר בעוואוסטן פראשעק און פלאסטער „ראדיקאל“ פרייז 30 גר: א שאכטעל מיט א זופעל 50 גראשן. היט אייך פאר פערש. נאכמאכונגען, וועלכע ברענגען קיין נוצען, נור שאדען די פיס און אייער געזונד, אויך פלין „ראדיקאל" נעגען וואנצען, גאראנטירט אויף א גאנצען זומער. פרייז פון א פלעשעל 70 גר.
אלעס צו בעקומען ביים צייטונגס-פערקויפער
וועלנארזש, אלט-שטארט 1. אויך ביים צייטונגס-פערקויפער פ נ ח ס ווע לנ א רז ש, פיעטריקאווער 34 (רוג צעגעלניאנא). 3610

פאר מאגעןליידנדע
ראבארבער-ווייין
פעפסין-וויין
איז פרימא קוואליטעט
צו בעקומען אין דער וויינהאנדלונג פון
E. SZYKIER
Północna 1, tel. 107-84

3 פרעמיעס!
1-טע אויף נומער 1704
2-טע אויף נומער 74676
3-טע אויף נומער 97358
זענען ווידער געפאלען אין דער קאלעקטור
ס. יאטקא
פיעטריקאווער 22
פיעטריקאווער 66
פאביאניק, פל. דאמבר. 3

פאר גאלד, בריליאנטען
און לאמבארד-קוויטעם
צאהלט די העכסטע פרייזען
איזידאר פיאלקא, פיעטריקאווער 7

ציהונג פון דער מלוכה-לאטעריע

3-טע קלאס — צווייטער טאג

po 250 zł. plus premje po 1,000 zł. na N-ry:
114386 148652

po 200 zł. plus premje po 1,000 zł. na N-ry:
31501 88357 16150 66616 36175 26687 14168 84933 47201 1704 77215 34782 71860 35021 76179 2234 1120 74676 91391 151411 137747 132680 97358 92614 100749 94293 152222 114775 106629 150969 127532 110046 158322 126233 95210 98919 145216 155555

30.000 zł. na Nr. 14077

15.000 zł. na Nr. 42870

po 2,000 zł. na N-ry: 92653 123018

1,000 zł. Nr.: 26389

500 zł. na Nr.: 21237

po 400 zł. na N-ry: 66210 70328 92132 134260

po 350 zł. na N-ry: 11065 11721 38945 53593 74645 88158 135707 136556 159173

po 300 zł. na N-ry: 3457 27982 47857 49884 74277 74432 79438 80503 105617 108089 108342 121980 127722 133254 142094 151043 157212 159815

po 250 zł. na N-ry: 3507 4086 5173 7862 9939 13498 14087 16821 19824 20018 27375 30544 38139 41024 46579 61035 66661 74962 77838 80094 85120 88273 100949 101853 105353 110222 111983 112721 112740 116168 120244 121206 123022 125050 125990 125546 126331 128499 129003 132091 134886 141040 142359 142782 144628 146841

po 200 zł. na N-ry:

149 216 46 72 431 49 574 719 170 856 92 1628 41 87 791 952 2055 133 328 38 83 94 533 84 709 811 96 3006 81 231 355 522 95 669 765 806 08 914 4042 143 251 319 74 571 646 89 955 5083 96 133 249 328 634 42 87 778 902 6257 372 562 601 770 83 905 7029 233 378 577 81 901 8071 281 364 480 639 806 48 915 28 51 9330 80 549 605 08 36 45 890 920 10188 99 228 363 415 87 531 95 630 884 945 11229 300 84 95 520 627 754 83 994 12064 103 310 897 13072 136 474 674 723 946 14150 410 77 93 515 73 656 745 76 820 39 61 15102 10 226 338 414 31 510 59 807 940 16287 444 86 556 812 15 30 17167 358 432 504 47 706 66 20051 66 134 40 262 503 643 708 46 21029 404 31 47 520 51 76 18044 194 343 467 522 99 626 988 19090 265 308 85 787 89 22146 286 94 651 714 24 823 58 969 23611 847 974 86 24061 310 34 415 533 641 708 875 77 920 40 25049 181 212 91 360 84 426 89 644 55 724 26033 76 261 451 605 60 728 873 78 27305 43 81 429 97 548 740 871 963 28036 196 269 309 65 842 71 29003 126 62 216 308 11 416 24 46

30011 869 31053 348 444 612 36 755 849 65 32087 118 94 258 432 518 756 33087 257 71 86 307 99 816 53 933 34049 244 551 650 744 814 943 35151 381 495 546 678 787 908 36102 76 332 444 65 531 613 760 809 975 37213 78 390 477 514 96 795 910 18 61 38014 120 320 80 930 39650 867 86 92 40060 120 25 92 346 518 74 608 69 83 41200 367 717 891 42019 33 367 798 922 93 43040 128 74 92 329 585 869 44362 610 24 708 855 920 45032 39 186 273 311 451 510 743 979 46048 147 409 571 78 960 47006 356 568 602 07 753 55 802 948 97 48368 422 677 777 937 49242 414 59 552 883 90 47 86 50050 178 402 538 62 604 87 706 07 54 93 926 83 51069 159 463 578 642 71 839 67 907 28 35 64 52151 438 70 600 936 50 84 96 99 53281 340 409 39 57 60 79 81 816 92 942 56 54011 24 39 322 431 69 599 638 899 982 55072 237 40 369 648 720 56014 283 301 922 58061 71 76 164 69 85 728 867 59153 326 51 558 634 80 97 743 877

60028 34 148 257 315 404 31 540 629 743 94 918 19 61207 401 602 791 895 973 62214 45 82 301 51 515 46 653 66 63000 03 31 52 300 469 73 551 687 764 892 64303 470 613 774 878 981 93 65082 202 517 43 652 95 700 838 66230 91 308 419 502 663 749 67110 54 289 381 429 502 624 797 839 998 68129 38 62 255 599 686 752 69253 83 135 660 703 845 70092 159 284 302 38 460 546 704 905 71082 163 211 445 57 69 500 13 724 854 930 60 72023 132 207 318 583 631 52 65 953 73240 572 764 93 828 74059 101 278 489 518 654 817 46 94 956 75000 21 181 243 59 363 711 76041 68 696 725 875 77357 508 27 82 732 868 78027 68 77 143 93 518 88 638 723 801 79137 347 42 5 53 52 33 4 49 63 48 845 80112 68 217 47 438 659 882 81028 82 108 11 215 367 528 606 96 800 52 956 82013 108 27 255 56 592 641 83097 103 356 71 70 603 838 94 821 84000 211 735 85019 136 203 22 378 466 73 88 863 962 86145 48 327 446 510 668 742 72 835 97 927 44 94 87038 80 84 142 86 341 83 770 854 81 913 88094 96 110 19 233 501 739 89182 263 301 425 40 51 54 744 57 864 89

90333 61 79 506 15 676 710 12 26 927 42 91144 370 86 481 612 61 995 92173 293 395 401 62 501 624 855 93196 210 45 53 80 337 95 463 84 575 637 806 921 94036 96 148 301 59 761 812 95014 82 325 66 584 708 92 96082 99 220 78 303 443 61 500 77 817 40 69 99 954 72 76 97029 266 334 425 57 665 98138 350 96 406 550 76 604 702 818 941 99133 227 431 605 64 99 100195 224 82 106 475 593 636 807 920 61 101160 285 337 42 570 77 708 887 950 64 102001 174 480 620 37 82 99 758 75 881 904 86 103313 761 68 876 104014 197 226 320 31 39 683 828 56 917 105023 202 316 50 92 463 628 32 46 715 834 106008 94 252 350 57 422 663 705 107067 267 333 71 448 85 553 80 603 92 723 108092 106 209 534 802 109024 123 43 205 325 693 846 949 110065 349 681 755 832 904 112211 468 501 607 933 113116 31 256 380 501 791 806 90 114092 353 467 71 533 57 608 753 887 94 115204 44 384 433 631 701 23 30 806 906 32 46 85 116099 247 412 21 527 766 957 87 117149 240 424 71 500 6 72 616 68 721 874 13 20 80 118068 132 42 47 472 94 553 644 750 863 977 119024 27 49 119 203 24 529 764

120034 52 65 118 29 313 572 627 62 735 860 87 121029 97 121 351 90 92 721 970 122014 469 99 567 656 90 966 72 90 123069 126 51 271 302 6 455 56 529 30 39 673 79 772 839 980 124116 367 592 654 97 764 821 38 66 72 125079 220 78 489 514 22 778 916 126183 84 234 471 72 85 565 896 127227 64 480 593 663 92 764 74 910 128037 115 232 381 428 500 37 646 874 951 68 98 129071 139 85 242 98 516 601 55 717 97 881 130579 628 787 81 25 943 131061 87 115 228 346 76 688 820 91 930 132035 294 351 459 91 543 73 617 91 700 61 74 891 133000 659 770 134035 141 90 364 543 615 784 922 43 135192 214 306 32 36 406 9 93 97 563 692 814 961 136019 126 310 48 426 529 90 713 821 37 53 984 137022 250 85 471 599 730 872 138338 788 838 139299 403 71 547 50 617 64 763 74 834 140111 249 55 397 653 971 78 141310 21 82 89 514 67 83 617 25 722 142088 416 529 600 37 737 143161 284 356 684 803 915 37 144048 83 421 677 798 145195 395 525 605 870 985 146021 96 152 208 344 469 552 650 712 92 822 24 919 62 147034 122 231 347 85 469 509 68 888 918 21 148029 71 286 344 500 36 726 149020 59 560

150192 315 415 35 92 97 758 92 948 151193 294 379 437 99 527 534 706 13 846 76 152076 371 514 43 656 775 811 47 153004 6 77 288 436 512 46 705 26 924 49 98 154224 392 812 966 155010 105 236 425 630 938 156055 221 331 62 82 441 641 729 60 883 944 72 157035 240 48 302 403 677 739 938 158013 195 273 97 727 385 95 159209 78 326 525 900 24 92

זיכערע הילף און א רפואה

אהן א אפעראציע, אן בלוט, אהן א מעסער און אהן בלוט-פערגיסונג פאר קראנקע אויף קילעס פאר מענער, ווייבער און קינדער. פערשידענע קאליקעס אין גוף פאר הויקערס און פיס

פערלאזט אייך נישט, ווייל דער ווינקעל-בראך ווערט גרויס אזוי ווי א מענשען-קאפ, אדער אזוי ווי א וואסער-קאן און עס פאלט אריין אין דעם ביס און דער קראנקער איז איז א גרויסער סכנה דורך פערדרייען די קישקעס ווערט ער בראנדיג און שטערבליך. ספעציעל גענויע היילבאנדאזשען אויסגעצייכענט גוט דורך גרויסע פראפעסארען מיט מיינע בעהאנדלונג און פון דייטשען פראפעסאר

דאקטאר בראכירעווינר בעזייטיגען זיכער דעם שווערסטען און געפעהרליכסטען ברוך. אויך פאר הויקערס, לייטונגען מיט היילגארטען און אפאראטען פאר פערקרומטע פיס און פלאט-פיס, ספעציעלע איינלאגען אין די שיך קינסטליכע גוטענע פיס און הענד, גוטענע זאקען, פאר די גרעסטע קראנקע ארען. עמפאנגט פון 9 ביז 1 בייטאג און פון 3 ביז 7 אין אווענד.

ארטאפעדישע אנשטאלט

Specialist J. RAPAPORT, Ortoped

von Lemberg Łódź, WOLCZANSKA 10,
tel. 221-77, front, parter.

בעמערקונג: דאס פערזענליכע ערשיינען פון די קראנקע איז אונבעדינגט נויטיג. דיפלאמען האבען אויסגעשטעלט פאלגענדע איניווערזיטעטס-פראפעסארען: פראפ. ד״ר בראנדט, פראפ. ד״ר י. מאריש-לער, פראפ. ד״ר בר. קיפלאנאווסקי און אויך אנדערע. מיר געהמען אויך אן פערזיכערטע פון דער קראנקען-קאסע.

דאנקזאגונג.

דערמיט דריק איך אויס מיין בעסטען דאנק דעם ה׳ דיר. י. ראפאפארט ספעציאליסט פון היל-ארטאפעדישען אנשטאלט, וואלטשאנסקא 10, פאר אפלאסטווען מיין זוהן אין עלטער פון 7 יאהר. העלכער איז קראנק געווען אויף א ברוך און אלע לאדזער כירורגען האבען אויפגעגעבען די האפנונג, נור דער דירעקטאר ראפאפארט האט איהם אפגעראטעוועט.

Jankiel Rojtman, Cegielniana 35
lub Kilińskiego 40

אמביליגסטע און רעעלסטע קויפט מען

מעטאל-בעטען, מאטראצען אלעראַרט

קינדער-וועגעלעד

אין א גרויסען אויסוואהל וויזשימאטשקעס, אייז-קאסטענס, פעלד-בעטען-פאטענט Perfekt א. ד. גל. ביי דער עלטסטער פירמע

עקזיסטירט פון 1896

J. B. WOŁKOWYSKI

פאבריקס-לאגער:

Łódź, Narutowicza 11, tel. 137-70.

בעמערקונג: ס׳ווערען אויסגעבארגט בעטען אויף זומערוואוינונגען.

„SANATO"

כירורגיש-וועכנעריז-אנשטאלט

אגראדאווא 10, טעל. 213-57

1-טע און 2-טע קלאס

גינעקאלאגיש-וועכנעריז-אבטיילונג

ד״ר מעד. ש. איינער, ד״ר מעד. י. בוים, ד״ר מעד ריישלער-סוריאנסקא ד״ר מעד. וו. אייכנער

פרייז פון א געבורט

אין 2-טען קלאס צוזאמען מיט פערהיטונגס-מיטלען

200 זל.

אויפזיכט איבערן קינד ד״ר מעד. י. פאלאסאוו
כירורגישע אפטיילונגען ד״ר מעד. מ. קאנטאר.

Dr. med.

Z. Datyner

אוראלאג

ספעצ. ארצט פאר בלאזן נירען און אורין-קראנקה.

פיראמאוויטשא 2,

טעל. 148-95.

נעמט אן פון 6–8 נאכמ.

א ווארשאווער

צושניידער

זוכט א פאסטען צו קאנפעקציע, ווי אויך די בעסטע בעשטעלונג. צו דערוויסען זיך פעטער-גאס 9, פראנט. איז געוועלב.

4274

Samochody

i motocykle używane.
Kupno, sprzedaż, komis zamiana.
Auto-Agencja
Gdańska 82 tel. 189-28

אלע דארפען וויסען

אז די פירמע

פעררער זגערזשער 7

לוטאמירסקא 2 און זגערזשער 20

איז די איינציגע קוועלע, וואו מען קריגט אמביליגסטען צו קויפען

דאמען- און מענער-היטען

פון די נייעסטע פאסאנען און מאדערנסטע קאלירען, און גלייכצייטיג ווערט אנגענומען צו איבערפאסאנירען מענער- און דאמען-היטען פון גאר אלט אויף געגצליך ניי און אלעס צו ביליגע פרייזען און רעעלע בעהאנדלונג.

געדענקט די אדרעסען!

ביליגער ווי איבעראל

אויפ׳ן זומער-סעזאן פעלד-בעטלעך פון אייגענער אויסארבייטונג. לעזשאקעס, האמאקעס, קינדער-בענקעלעך, אייזערנע צוליג-בעטלעך, מאטראצען. ספארט-וועגעלעך צו פאבריק-פרייזען עמפפעהלט

KRAJOWA CENTRALA ŁOZEK
66 Piotrkowska 66

פאדערט איבעראל די בעוואוסטע פעלד-בעטען מיט דער פירמע „CENTRA"

בעמ.: כ׳בארג אויס בעטלעך אויף זומער-וואוינונגען

Dr. med.

Paulina Gewircówna

ארדינירט אין פאדעמביע

אין טעפפער׳ס ווילע
(אנטקעגען איבער פיינ׳ען) 4782

דר. מעד. בערמאן

צעגעלניאנא 15, טעל. 149-07.

ספעציאל-ארצט פאר הויט- און געשלעכטס-קראנקה.
מענער-שוואכע בעהאנדלונג.
נעהמט אן פון 8–11 פריה און פון 4–8 אווענד,
זונטאג פון 9–1 בייטאג.
פאר אונבעמיטעלטע—לעטשניצע-פרייזען.

א הייל-אנשטאלט

פאר אויערן, נאז, האלז
און אטעם-קראנקהייטען

פון Dr. Z. RAKOWSKI

אין כעלמי (הינטער לאדז)

נעהמט אן אגמעלדונגען אויף צו זיין און אפעראציע, הילף. – פיזיקאלישע היילונג, הייל-בעדער, זון-לופט, בעדער, הייל- און אטעם-גימנאסטיק.

צו ערפאהרען אויפ׳ן ארט אדער 11 ליסטאפאד 9 טעל. 127-81 1868

השבת אבדה.

מיטוואך איז פערלוירען געגאנגען א פראַטעסט אויף 400 זל. אויסשט. הינדע וואלראַך, ציגעל-גאס 23, זשירא יחזקאל קויפער. אפצוגעבען געגען בעלוינונג צו מ. קויפער, אגראדאווא 12. דער פראטעסט ווערט ערקלערט פאר אונגילטיג.

Dr. med. NIEWIAŻSKI

ספעציאליסט פאר סיפיליס, טריפער און הויט-קראנקהייטען, בעהאנדלונג פון מענער-שוואכע

אנדזשעיא 5, טעל. 159-40

נעמט אן פון 8–11 און פון 5–9 אוו.
זונטאג און יום-טוב פון 9–1 פארמ.
בעזונדערער ווארטע-זאל פאר פרויען

קליינע אנאנסען

1 זלאטי

פאר א אנאנס ביז 15 ווערטער

פריינע פאסטענס

ס׳ווערט געזוכט א פאכמאן אין דער סוויטער-פאבריקאציע. מיט אייגענע מאשינען בעפארצוגט. ס׳קען זיין אלס שותף. שריפטליכע אפערטען אין ביורא „לאקום", פיעטריקאווער 62. 4344

א נייהערין צו דאמען-וועש ווערט געזוכט בזשעזשינער 4, וו. 20, פרידמאן. 4341

א שוסטער-געזעלען ווערט געזוכט לימאנאווסקיעגא 40, אין גאלאנטעריע-געוועלב.

קויף און פערקויף

אנ׳אבערלאק-מאשין זינגערס אויף 3 פעדים אויך אוניאנ׳ס גומי-מאשין מיט 2 אפאראטען אין בעסטען צושטאנד ביליג צו פערקויפען. צו ערפאהרען אין אדמינ.

צו פערקויפען אדער צו טוישען א 80.9-ער סוויטער-מאשין אויף א 8-ער. צו ערפאהרען זאוואדזקא 23, אין קעלער.

א פרישע ספר-תורה פון 26 צאל, אין גוטען צושטאנד, פרייזווירדיג צו פערקויפען. צו ערפאהרען ביי קושער, זאקאנטנא 36 פון 8–12 בייטאג.

2 מאשינען אין גוטען צושטאנד פאר א צאהן-טעכניקער ביליג צו פערקויפען. צו ערפאהרען זגערזשער 51, אין פראנט-געוועלב. 4292

פערשידענעס

ס׳ווערט געזוכט ארויסצוגעבען סוטער-ארבייט צו הענטשקעס. וואלבארסקא 37, ביי לאבערשטיין, 3-טער שטאק. 4346

א קוואליפיצירטער פאכמאן אין דער שטרימף-פאבריקאציע מיט א גוטער קונדשאפט זוכט א שותף מיט 4–5 טויזענד זלאטעס. אפערטען אין אדמינ. פאר „פאכמאן". 4348

לאקאלען

דאס פערמיטלונגס-ביורא „לאקום", פיעטריקאווער 62, פראנט, 2-טער שטאק, טעל. 166-15 זוכט פערשידענע פאבריקס-לאקאלען מיט וואַרשטאטען און אהנע, ווי אויך מיט טריקאטאזש, שטרימף און קאטאן-מאשינען. ס׳ווערט אויך געזוכט נעוועלבער, פערש. געשעפטס-לאקאלען, פראנטאווע און נישט פראנטאווע, אויך פאבריקס-רוימען (אהן מאשינען), קען אויך זיין גאנצע געביידען. דאס אויבענדערמאהנטע ביורא איז טעטיג פון 8 פריה ביז 8 אווענד.

איינינע אנשטענדיגע יונגעלייט קענען בעקומען לאזשי ביי אנ׳אינטעליגענטער פאמיליע געגען ביליגען מאנאטליכען אפצאהל. צו ערפאהרען פאמארסקא 14, פראנט, 2. שט. וו. 4–5.

א בעקוועהם ארט צו שלאפען פאר 2 אנשטענדיגע יונגעלייט איז אבצוגעבען. צו ערפאהרען פאמארסקא 14, קווער אפיצינע, 2 שט. לאסקי.

צו דינגען און פערדינגען פערשידענע וואוינונגען אין אלטע און אין נייע הייזער מיט אלע בעקוועמליכקייטען אויף מאנאטליכע דירה-געלד, געוועלבער, געשעפטס- און פאבריקס-לאקאלען. מעבלירטע צימערן, הייזער, ווילעס, פלעצער פון פערשידענע פרייזען. יעדער קויפט און פערקויפט. באַר דורך דער ביורא לאקום״, וואס ערלעדיגט פינקטליך און סאליד. אינפארמאציעס אהן בעלוינונג, פיעטריקאווער 62, פראנט, 2. שטאק, טעל. 166-15 טעטיג פון 8 פריה ביז 8 אווענד.

דאס לאנגיעהריגע און איבעראל-בעוואוסטע

דאמען-היטען-געשעפט

א. פ.

A. JAKUBOWICZ

פיעטריקאווער 16 4287

איז געווארען איבערטראגען

אויף פיעטריקאווער 19, פראנט, 1-טער שטאק

לעטשניצע

פון דאקטוירים-ספעציאליסטען

17 זגיערזשער 17,

טעלעפאן 116-33

ס׳נעהמען אן דאקטוירים פון אלע ספעציאליטעטע ד״ר גאלדשטיין-פאלאק, ד״ר יוסטמאן, ד״ר מ. קאנטאר, ד״ר ציעגע, ד״ר ראקאווסקי, ד״ר ראזענצווייג, ד״ר רוזשאנער, ד״ר וויינבערג, ד״ר סטופעל. צאהן-ארצט גראדזיענטשיק-קראשיאווא ווי אויך וויזיטען אין שטאט. רענטגען-בעשטראלונגען, קווארץ, דיאטערמיע, עלעקטריזאציע און ערצטליכע אנאליזען.

SANATORJUM „PALACE"

פאר דערוואקסענע און קינדער
אין כעלמי (הינטער לאדז)

נעמט אן אלעראַרט קראנקע און רעקאנוואלעסצענטען.
אויפזיכט פון דאקטוירים-ספעציאליסטען.
הייל-בעדער. מאראסען צו זון-לופט-בעדער. ווערטאנדעס פאר לעזשאקעס. הייל- און אטעם-גימנאסטיק. מעגים-שפיל און אנדערע פערגעניגונגען. — לויפענדע וואסער אין די צימערן, שעהנע געגענד און סאסנאווע וואלד.

אידעאלע אברוה-בעדינגונגען.

Dyrektor
Dr. RAKOWSKI. 3057

ווירכטיג פאר לאדז און פראווינץ!

מצבות פון 30 זל. אן

ביז צו די טייערסטע גראניט-דענקמאלען

פיהר איך אויס ביליג און סאליד. אויף וואונש בעזוך איך די ג׳ קונדשאפט אויך אויף דער פראווינץ קומט און איבערצייגט אייך!

מיט אכטונג פירמע „GRANIT"

לאדז, פאמארסקא 39. 3138

KSIĘGOWOŚĆ ZAPROWADZA

פיהרט און ערלעדיגט אלערליי בוכהאלטעריע-ארבייטען פאר א קליינעם אבצאהל

ביורא „פאליוס"

אבטיילונג פון בוכהאלטעריע-עצות
לאדז, פיעטריקאווער 82, טעל. 184-39.

Dr. med.

Haltrecht

ספעציאל-ארצט פאר הויט-
און געשלעכטס-קראנקהייטען

פיעטריקאווער 10, טעל. 245-21

נעהמט אן פון 5–7 אווענד און פון 8–9 אווענד,
זונטאג פון 10–1.
פאר אונבעמיטעלטע – לעטשניצע - פרייזען.

יעדער איינציגער

מעבעל

האט זיך איבערצייגט, אז פאר דיוואנעס, פעלצען, נייה-מאשינען, גארדעראבען אז״וו צאהלט די העכסטע פרייזען

א. ווילצמאן שענקעוויטש 23

טעלעפאן 191-00.

ביי מיר איז שטענדיג פערשידען גענוצט מעבעל אין גוטען צושטאנד צו פערקויפען.

אבאנעמענט-פרייז: אין לאדז — 6 זל. א חודש [illegible] א מאנאט אין אויסלאנד — 8 זל. [illegible]

פאר׳ן טעקסט — 18 גר. [illegible] 24 גר. [illegible]
אין טעקסט — 40 [illegible] 4 [illegible] 60
[illegible] טעקסט — 12 [illegible] 3 [illegible] 18

Wydawnictwo „Najer Folksblat", spółka z odpowiedz. udziałami: Ch. J. [illegible] i D. Zilberberg. Redaktor odpowiedzialny: Ch. [illegible]

Czcionkami i druk. „Najer Folksblat", Piotrkowska [illegible]